עלון שבועי לאקטואליה תורנית מבית תנועת 'אחוות תורה' - תורת חיים, הלכה למעשה

אחוות תורה

גיליון 157
פרשת בראשית
כ"ח תשרי תשפ"ז

ספר החיים

השאלה מדוע התורה לא פתחה במצווה, מניחה שהיא ספר חוקים. שילוב המצוות בסיפורי החיים מלמד כיצד לחיות

הגאון רבי דוד לייבל שליט"א
נשיא 'אחוות תורה'

רש"י פותח את פירושו לתורה בדברי המדרש הידועים: "אמר רבי יצחק, לא היה צריך להתחיל את התורה אלא מהחודש הזה לכם, שהיא מצוה ראשונה שנצטוו בה ישראל, ומה טעם פתח בבראשית וכו'". תשובתו היא שהתורה פתחה בבריאה כדי שאם יאמרו אומות העולם לישראל ליסטים אתם, יוכלו להשיב שכל הארץ של הקדוש ברוך הוא היא, וברצונו נתנה להם.

ביסוד השאלה מונחת ההנחה שהתורה היא ספר חוקים, ולכן ראוי היה לפתוח בפסוק בעל אופי הלכתי. אבל התשובה מתמיהה לא פחות מן השאלה. מדוע דווקא ההצדקה לאחיזתנו בארץ היא שצריכה לפתוח את ספר התורה, ולא המצוות עצמן?

כדי להבין זאת נשאל שאלה קודמת. מה טיבו של ספר התורה. אילו היה ספר היסטוריה, היה נכתב לפי סדר המאורעות, והלוא קבעו חכמים ש"אין מוקדם ומאוחר בתורה" (פסחים ו:). ואילו היה ספר חוקים בלבד, מה מקומו של ספר בראשית, שכמעט אין בו ציווי? ומה מקומם של סיפורי אדם הראשון, קין והבל ונח, שאינם עוסקים כלל בעם ישראל?

נתבונן בסיפורים עצמם. כמעט אין דמות בתורה שלא מסופרים עליה ניסיון, התמודדות או כישלון. אדם הראשון חוטא, שרה צוחקת, יעקב ירא מעשו, האחים מוכרים את יוסף, משה ואהרן נכשלים במי מריבה. ובנוגע לעם ישראל המצב חמור עוד יותר: חטא העגל, המרגלים, קורח ועוד. אין לנו אלא להסיק שהתורה בחרה לספר על בני אדם ועל החיים עצמם, על כל המורכבות שבהם. אין לה חפץ בסיפורים על מלאכים שאינם נכשלים.

מה באה התורה ללמד בכך? נראה שזהו היסוד הטמון במילים אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אֹתָם הָאָדָם וָחַי בָּהֶם (ויקרא יח, ה). החוקים והחיים הם מערכת אחת. המצווה נבחנת במקום שבו היא פוגשת את המציאות, בתוך אותן התמודדויות שהתורה עצמה מספרת עליהן. כך נמסרה התורה: מצוות בתוך מאורעות, וכך היא רוצה שנחיה. היהודי מצווה לחיות בתוך העולם ולמשוך אליו את אור התורה. עבודת ה' נמשכת מבית המדרש אל האכילה והשינה, אל המשא ומתן, אל החריש והקציר. זהו הלקח הראשון שעולה מן הצורה שבה כתובה התורה, עוד לפני שקראנו את תוכנה.

מכאן נבין את מקומה של ארץ ישראל. הארץ מובטחת לאברהם כבר בברית בין הבתרים, והיא חוזרת בתורה שוב ושוב כתכלית של יציאת מצרים ושל ההליכה במדבר. מדוע היא חשובה כל כך? משום שהיא המקום היחיד שבו יכול עם שלם לנהל את כל חייו על פי התורה, את השלטון והמשפט, את הכלכלה ואת השדה. בגלות שומר היהודי מצוות בתוך עולם שמתנהל על פי חוקים אחרים, ואילו בארץ יכולה התורה להיות החוק עצמו. עם שכל הוויית חייו מכוונת לעבודת ה' הוא המימוש השלם של 'וחי בהם'.

עתה נשוב לרבי יצחק ונבין לעומק את מהלך דבריו. שאלתו הייתה מדוע אין התורה בנויה כספר מצוות, ותשובתו היא שהתורה פתחה בבריאת העולם כדי להעמיד את תכליתו. העולם נברא כדי שתתקיים בו תורה בתוך חיי מעשה, ודבר זה מתקיים בשלמותו רק בארץ ישראל, בעם שחי בה על פי תורת חיים שלמה. הפסוק הראשון אומר אפוא שהארץ שלנו, ובזה הוא אומר מהי תכלית הבריאה. כֹּחַ מַעֲשָׂיו הִגִּיד לְעַמּוֹ לָתֵת לָהֶם נַחֲלַת גּוֹיִם (תהלים קיא, ו). נתינת הארץ היא שמגידה לעם לשם מה עשה ה' את כל אשר עשה.

בשבת זו אנו מתחילים את התורה מחדש. כדאי ללמוד אותה מתוך ההבנה שהיא ספר שמלמד כיצד חיים חיים שלמים לפני ה', עם הכישלונות ועם התיקונים, בבית ובשדה.

מורחב
4 השבת אבדה, אחריות טכנאי שקלקל וחימום סופלה
שו"ת עם הגר"א בוטבול

6 הרהורי תשובה: איך לוקחים לשגרה את כל החיזוקים
חסידות למעיישה

8 כשפונים אליו הוא מקשיב. כשפונים אליו הוא משיב
הרב ארז משה דורון

10 'אגודת ישראל' והניסיון הראשוני לאחד את כלל היהדות התורתית בעולם
מסע בזמן: תנועות ופולמוסים

זכות הרבים
תעמוד לידידינו
דוד ורונה פרידמן
שיקגו, ארה"ב
שתרמו בנדיבות להפצת גיליון זה
לע"נ ר' אהרון בן ר' יעקב מאיר ז"ל
נלב"ע י"ט תמוז תשנ"ד

שאלות בהלכה?
בית הוראה אחוות תורה
072-371-2370

העלון מוקדש
לרפואת **אפרים בן שרה**
ולעילוי נשמת **משה בן אשר אנטשיל**,
ז'וזט בת רחל ואליהו פרידמן
ובניהו בן יובל

להקדשות: alon@achvat.co.il

כוחה של עצירה

שבעה ימים לוקח לברוא עולם, שישה ימים של מעשה והשביעי של כילוי. לא סיום טכני, לא אזילת כוחות, לא היעדר חומרי גלם או רעיונות יצירתיים, אלא כילוי. השלמת מבט כולל, הבטה אחורה על הנברא, והכרזה שהבריאה כלתה. שמים וארץ וצבאם, הפרטים הקטנים והגדולים, נכנסו למסגרת אחת מוגדרת ושלמה, וזו העת לומר: די.

אך לא די בכילוי, לא מספיקה ההכרה בשלמות הנברא, נדרשת פעולה נוספת, מעשה אקטיבי של עצירה. השביתה איננה היעדר מעשה אלא פעולה של ממש, בחירה, רצון, הצבת גבול ברור ומוחלט. השביתה היא אמירה רועמת של 'לא עוד'. העשייה האין סופית, כוח היצירה הבלתי מוגבל, נתקל בגבול שהוא עצמו יצר, בחומה שהוא עצמו הקים, ועצר.

ומהעצירה זורמת הברכה והקידוש. לא לנברא, לא לשמים ולארץ ולכל צבאם, אלא ליום. יום שכולו עצירה, יום שכולו היעדר עשייה, יום שמוגדר על ידי מה שאין בו. הברכה איננה כברכת החיים והצמיחה, לפרות ולרבות ולמלא את הארץ, אלא ברכת ההבדלה, הייחוד, הניתוק מרצף השגרה האינסופי. הקידוש הוא יצירת מרחב זמן שאינו נמדד בפריון, בהישג, בתוצר, אלא בעצם היותו, מופרד, קדוש.

העולם נברא לעשייה, 'ברא אלוקים לעשות', כוח היצירה הופקד בידי האדם, השרביט עבר מהבורא לנברא, והבריאה שהושלמה היא רק תשתית, נקודת פתיחה לאינסוף בנייה והתפתחות. פוטנציאל בלתי נדלה של עוד ועוד, של התקדמות נצחית, של יצירה שאין לה כילוי. אך עם מסירת הכוח, מועברת התובנה שגם לעשייה יש גבול. גם ליצירה האנושית, גם לבנייה המתמדת, גם למרדף אחר השלמות, נדרשים ימי עצירה, להביט לאחור, ולומר 'וינח'.

העולם נוצר בששה ימים אך הושלם בשבעה. השלמתו לא במעשה הבנייה אלא במעשה העצירה, לא ביצירת השמים והארץ אלא בהכרזה שהם כלולים, שלמים, ושהגיע הזמן לשבות. בלעדי השבת אין עולם, רק רצף אינסופי של "לא מספיק", של דרישה בלתי נגמרת לעוד, של אי שקט נצחי. רק בעצירה, רק בשביתה, במנוחה, רק באמירת 'די', במבט של 'ויכולו', העולם נהיה עולם, הבריאה מושלמת.

בראשית ברא אלקים (א א)

חותמו של הקב"ה אמת. לכן המילים הראשונות והמילים האחרונות של מעשה בראשית: "**בראשית ברא אלקים**" ו"אשר **ברא אלקים לעשות**" נחתמות באותיות **אמת**.

[על פי 'בעל הטורים']

ברא אלקים... והארץ היתה תהו ובהו (א א)

ברגע שאדם יפנים בצורה מוחשית ולא רק כהרגל מחשבתי ומן השפה ולחוץ, כי "ברא אלקים את השמים ואת הארץ". מיד "והארץ הייתה תהו ובהו", כל הארציות החומרית תהפוך בעיניו לתוהו ובוהו. שרק מאמר ה', התורה, יכולה לתת בו פשר.

[על פי דברי רבי חנוך העניך מאלכסנדר]

פרו ורבו ומלאו את המים בימים והעוף ירב בארץ (א כב)

מדוע נתברכו רק הדגים והעופות בפרייה ורבייה ולא יתר הבהמות והחיות?

כי מצאנו שחיות השדה מתמודדות עם האדם על אותם מרחבי מחיה, "פן תרבה עליך חית השדה" (דברים ז כב), וברכת פרייה ורבייה להן, הייתה בהכרח באה על חשבון בני האדם. לפיכך בירך הקב"ה רק את הדגים החיים במים ואת העופות הפורחים באוויר בברכה זו.

[על פי 'חזקוני']

נעשה אדם בצלמנו כדמותנו (א כו)

וברש"י: לא נמנע הכתוב מללמד דרך ארץ ומדת ענווה שיהא הגדול נמלך וכו'. ויש להתבונן בדבר, שהרי האדם הוא נזר ותכלית הבריאה, וכל הבריאה נבראה עבורו ובשלב הזה כבר נבראה.

אם כן, באה התורה ללמד, שגם כשכל הפרויקט הושלם, הכל מוכן וכבר אפשר לצאת לדרך, עדיין הדרך הנכונה היא לעצור ולעשות חושבים, להפעיל שיקול דעת מחודש אם לפעול או לחדול.

[בשם רבי ישראל סלנטר]

ומלאו את הארץ וכבשוה (א כח)

כדי לייחד ייחודים בהיכלות מעלה לא נצרך האדם. המשימה שאליה נוצר המין האנושי היא למלא דווקא את הארץ, הארציות, ולכבוש אותה, להכניע את החומר דווקא. לקדש את החול דווקא. לעבדה ולשמרה, תורת חיים להלכה ולמעשה.

[על פי 'אמרי כהן']

ועפר תאכל כל ימי חייך (ג יד)

מדרש: מזונותיו עמו

ולכאורה תמוה, דווקא היבט שזה שמזונותיו של הנחש זמינים לו בכל חור, נראה כברכה. ורק העובדה שהמזון הוא עפר נתפסת בעינינו כקללה.

הביאור הוא שלפעמים הקב"ה נותן לאדם עשירות ובריאות רק בבחינת "קח מה שאתה רוצה ואל תתקרב אליי". וזה העונש הכי גדול שאפשר לתת לאדם בעולם המעשה. זהו עונשו של הנחש: בגללו גורשו האדם וחוה מגן העדן, אך להם ניתן התיקון בצער גידול בנים ובעבודה לפרנסה. את הנחש המסית, לעומתם, הענישו בסילוק גמור: מזונותיך עמך, קח ולך.

[בשם הרבי רבי מנחם מנדל מקוצק]

ויאמר קין אל הבל אחיו (ד ח)

קין נהג בקפדנות לקרוא להבל 'אחי' בכל הזדמנות, כדי להסיר ממנו כל מחסום רגשי שעלול להתפתח להגנה. כך עלה בידו בהמשך לקום עליו בהפתעה ולהרגו נפש.

[בשם הגר"א מווילנא]

ולמה נפלו פניך (ד ו)

שאלה זו אומרת דרשני: וכי לא מובן מאליו שיתעצב אל לבו מאחר שמנחתו נדחתה?

על כרחנו שלא בעצם האכזבה של קין עסקינן, טענת הקב"ה כלפיו אינה אלא על דרך ההתמודדות שלו עם המצב שנוצר. נפילת פנים, עצבות ודיכאון, אינם פתרון לכלום. וכך גם כעס ("למה חרה לך"). הפתרון הוא לחשב מסלול מחדש, חשבון נפש וחרטה על מה שנעשה, עם פנים לעתיד, לשינוי ודיוק, יביאו את התשובה השלמה.

[על פי 'חידושי הרי"ם]

חינוך | פרק א'

על פי דרכו

חינוך הילדים הוא אחד התפקידים החשובים ביותר שנתנה בידינו התורה. עיקרה של מצוות תלמוד תורה נאמר על הנחלת התורה לבנינו, מה שמלמד על מרכזיות החינוך בעיני התורה. חז"ל הפליגו במקומות רבים בחשיבות החינוך והנחלת התורה לדור הבא. הם גם לימדו שמצוות החינוך כוללת לא רק את מסירת דברי התורה עצמם, אלא גם ענייני מוסר ועבודת ה', כישורי חיים ואף לימוד מקצוע.

החינוך הוא ראשית כל חובתם של ההורים, אך במעגל השני הוא גם חובה קהילתית. הגמרא מספרת על ייסוד מוסדות החינוך הראשונים בעם ישראל כנטילת אחריות על חינוכם של יתומים. בהמשך התמסד תחום החינוך כולו כעניין קהילתי ולאומי. בכל הדורות הייתה ההשקעה הגדולה בחינוך מאפיין בולט של העם היהודי.

חשיבותו הגדולה של הנושא מחייבת אותנו להשקיע בו לא רק מאמץ טכני ומשאבים כספיים, אלא גם מחשבה והתבוננות. בשבועות הבאים נבקש להרחיב על סוגיה יסודית זו, ולהתמקד בהיבטים הציבוריים והמוסדיים שלה.

במסגרת העיסוק בשאלת החינוך נברר מהי השקפתנו התורנית על סוגים שונים של מוסדות, סגנונות של לימודי קודש ולימודי חול, מדיניות ראויה של קבלה למוסדות, יחסים בין המוסד החינוכי לבין הבית, ועוד.

המעשה החינוכי הוא פעולה מרוממת של מסירת התורה שקיבלנו מאבותינו לדור הבא. הוא מכיל בתוכו את האחריות שלנו להמשך שלשלת מסירת התורה, את מחויבותנו כהורים לילדינו ואת הרצון שלנו להעניק להם את הגדולה שבמתנות: חיבור עמוק ושלם לה' ולתורתו. כמחנכים, אנו ניצבים בתווך שבין התורה שמגיעה אלינו מלמעלה ובין נפש הילד שלמטה. בין אבותינו והמסורת שעברה אלינו, ובין ילדינו והעתיד שאליו הם ממשיכים.

לאור זאת, הגישה החינוכית הכללית שלנו נגזרת מהתפיסה שלנו על התורה ועל האופן שבו היא יורדת אל המציאות. השאלה הגדולה של המפגש בין דבר ה' לבין האדם מתגלמת יותר מכול בחינוך הילדים. את השאלות המעשיות השונות בתחום החינוך נבחן מתוך מבטנו על שאלות היסוד של הקשר בין האדם לה'.

חז"ל לימדונו שהתורה נכתבה מלכתחילה כך שתתאים דווקא למציאות האנושית, על חולשותיה ומגבלותיה. זו טענתו של משה למלאכים: "קנאה יש ביניכם? יצר הרע יש ביניכם?". יתרה מכך, אופן הקיום של התורה מתבאר דווקא כשהיא יורדת לארץ, לפירושי החכמים ולמציאות.

גם תקנות החכמים מוגבלות בכך שהציבור יכול לעמוד בהן, ואם לא פשטה הגזירה - בטלה. מכל אלה נלמד לענייננו, שדרכי הנחלת התורה בחינוך הילדים צריכות להתחשב מיסודן במקום של הילד, בצורך שבא ממנו וממציאות חייו. "חנוך לנער על פי דרכו" איננה רק טקטיקה מעשית להצליח להנחיל לילד את הערכים הקבועים והנוקשים. זוהי הדרכה שנוגעת לתוכן החינוך: אופן הנחלת התורה לילד צריך להיות מותאם מראש לדרכו שלו. לרוחו, לצרכיו ולמציאות חייו. זהו החינוך הרצוי עבורו מלכתחילה, זו לא פשרה שנועדה להשיג הצלחה.

זהו היסוד העיקרי שיכוון את דרכנו לאורך הסדרה: על החינוך ודרכיו להתעצב מתוך מחשבה תחילה על שני הצדדים במפגש - התורה והמסורת מחד, לעומת הילד, תכונותיו וצרכיו מאידך.

יהי רצון שה' יכונן דרכנו בסוגיה חשובה זו.

עורך: מוטי רובינשטיין | עיצוב: מוטי טל | עיצוב גריד: ינטל סטודיו
לתגובות ולקבלת העלון מדי שבוע: alon@achvat.co.il

אור חדש על ציון תאיר

יצא לאור עולם
ספר 'פשטא' על מועדי השנה
מתורתו של מורנו הגאון
רבי דוד לייבל שליט"א

מדוע יום גורלי כראש השנה מוזכר במשנה בנשימה אחת עם מעשר בהמה ונטיעות?

מה ערכה של בקשת מחילה מחזורית שאנו שבים אליה שנה אחר שנה?

כיצד ייתכן שאמוראים מסוימים החמירו שלא לשתות מים מחוץ לסוכה, בעוד שהיו מגדולי החכמים שפטרו את עצמם לחלוטין מהמצווה?

מאמרי הספר מבררים את תוכן המועדים על פי דרך לימודו המיוחדת של הרב, הנשענת על פשוטי המקראות ועל חתירה להבנה אנושית שלמה.
המערכות העיוניות בונות השקפת עולם קיומית ורלוונטית, התובעת מן הלומד לקחת אחריות ולעצב את מציאות חייו.

להזמנת הספר סרקו:
משלוח עד הבית

ישיבות, כוללים, בתי מדרש ובתי כנסת יכולים לקבל את הספר ללא עלות (באיסוף עצמי)

לקבלת הספרים שלחו מייל לכתובת:
officetvunot@gmail.com
וציינו שם איש קשר, שם המוסד ומספר טלפון

שאלות ותשובות בהלכה

מאת הגאון רבי אהרן בוטבול שליט"א
ראש בית ההוראה יביע אומר וחתנא דבי נשיאה מרן הגר"ע יוסף זצ"ל

השבת אבדה

שאלה:

מצאתי חפץ במקום ציבורי. היכן עליי לפרסם את האבדה? כמו כן, אם פרסמתי והמאבד לא הגיע, מותר לי להשתמש בחפץ או שעליי לשמור אותו עד שיבוא אליהו?

תשובה:

מצוות השבת אבדה גדולה מאוד, והמוצא חייב לעשות השתדלות סבירה כדי לאתר את המאבד. עם זאת, בזמננו אנשים נוסעים למרחקים, ופעמים רבות המאבד כלל אינו מתגורר באזור שבו נמצאה האבדה.

לכן, כאשר סביר שהבעלים מתייאשים מראש ואינם מצפים למצוא את האבדה באמצעות מודעה במקום, יש מקום לומר שאין חובה לפרסם באופן שלא צפוי להועיל.

הרוצה לצאת ידי חובה ולהדר, יפרסם במקום שבו נמצאה האבדה. אם לאחר זמן סביר איש לא פנה אליו, יש מקום להתיר לו לזכות בחפץ ולהשתמש בו. אם קיים ספק האם הבעלים התייאשו - יהא מונח עד שיבוא אליהו.

בחפץ שערכו יורד עם הזמן, כגון מחשב ישן, מותר להשתמש בו על דעת שאם יבוא הבעלים וייתן סימנים, ישלם לו את שווי החפץ כפי שהיה בשעת המציאה.

טכנאי שקלקל

שאלה:

הזמנתי טכנאי לתקן מזגן, ותוך כדי העבודה הוא קלקל חלק אחר. הוא טוען שהקלקול נגרם כתוצאה מבלאי של החומר ולא באשמתו. האם הוא חייב לשלם על התיקון?

תשובה:

הלכה מפורשת בגמרא, וכן נפסק בשולחן ערוך: טבח אומן שקלקל בשכר - חייב, ובחינם - פטור.

היינו, שאם אדם מקצועי קלקל תוך כדי עבודתו, כאשר הוא עובד בשכר, הוא חייב בנזק שנגרם מחמת חוסר דיוק או חוסר זהירות.

אבל אם הקלקול נגרם באמת מחמת עייפות החומר או בלאי טבעי, ולא מחמת רשלנות של הטכנאי - הוא פטור.

לכן צריך לברר מה באמת גרם לקלקול: אם זו רשלנות או חוסר תשומת לב - חייב לשלם; ואם זה קלקול שנגרם מחמת החומר עצמו - פטור.

אלטנוי שול

הרב יצחק קוסובסקי שחור
מנהל הקהילות ותוכנית ראש הקהל

מים לנטילת ידיים

שאלה:

נשארו לי מים לאחר נטילת ידיים לסעודה. האם מותר להשתמש בהם לנטילה נוספת?

תשובה:

נפסק להלכה שמים שנעשתה בהם מלאכה פסולים לנטילת ידיים, גם אם הם נקיים וראויים לשתייה.

לכן, מים שכבר שימשו לנטילת ידיים לסעודה נחשבים כמים שנעשתה בהם מלאכה, ואינם ראויים לנטילה נוספת. דין זה נכון גם אם שפך יותר מרביעית בבת אחת והמים נשארו טהורים.

אם נטל ידיים במים אלו, עליו לחזור וליטול במים כשרים.

חימום סופלה בשבת

שאלה:

סופלה עשוי מקמח, ביצים ושוקולד, ונאפה באופן שמשאיר את תוכו רך ונוזלי. האם מותר לחמם אותו על הפלטה בשבת?

תשובה:

מצד איסור בישול, אין לחשוש בחימום הסופלה. האפייה הראשונה נחשבת אפייה גמורה, והסופלה ראוי לאכילה כמות שהוא. אמנם בחימום החלק הפנימי מתרכך ונמס ונעשה נוזלי יותר, אך אין בכך משום בישול.

עם זאת, יש לדון מצד איסור אחר. השולחן ערוך (או"ח שי"ח, ט"ז) פוסק שמותר לחמם מאכל שהשומן הקרוש שבתוכו נמס מחמת החום, ואילו הרמ"א מביא שיש מחמירים בכך משום שהמאכל הופך ממוצק לנוזל, וכותב שנהגו להחמיר.

לכן, לבני אשכנז יש להחמיר שלא לחמם סופלה כאשר החימום ממיס את השוקולד הקרוש שבתוכו. לבני ספרד, הנוהגים כדעת מרן השולחן ערוך, הדבר מותר.

פרק יב

מַעֲלִין בַּקֹּדֶשׁ

חג שמחת תורה מביא עימו רגעים מרוממים של סיום התורה והתעלות רוחנית. אולם דווקא בשיאה של הרוממות, אנו עוברים מיד ובלא שהות לקריאה בפרשת "בראשית". המעבר החד מפרשת "וזאת הברכה", החותמת את חמשת חומשי תורה, אל תחילתה של התורה בפרשת "בראשית", מבהיר יסוד עמוק: תכלית עבודת ה' בלימוד התורה הקדושה אינה מסתכמת ברגעי התרגשות ושיא, אלא בלימוד רציף, קבוע ובלתי פוסק.

במישור האישי, דרכו של האדם לראות בכל סיום של פרויקט, לימוד או עמל, ברגע שהוא הושלם, משימה נוספת שניתן לסמן עליה V בצ'ק־ליסט ולעבור הלאה. אולם החיבור המיידי בין "וזאת הברכה" ל"בראשית" מלמד כי לימוד התורה אינו משימה קצובה בזמן, אלא מים שאין להם סוף. החזרה המיידית אל התחלת הדרך מביאה את האדם לענווה, כשהיא מזכירה לו שגם לאחר שנים של עמל עדיין יש לו מה ללמוד, ומלמדת אותו לצמוח בכל פעם מחדש, לעמול בתורה מדי יום מתוך התחדשות וצמאון פנימי.

זאת הקריאה שלנו לקהילה, ולכל חבר בה באופן אישי: זהו בדיוק הזמן לקחת את רגעי השיא, את שכרון החושים, את אווירת הפסגות המשכרת ואת הדבקות שהתעוררה בין החברים, ולמנף אותם מיד לחיזוק עמלה של תורה. אל תחכו שיקראו לכם, עשו צעד בעצמכם. זה הרגע לפתוח שיעורים חדשים, לעבות את נפח השיעורים הקיימים ולצרף עוד ועוד לומדים אל ספסלי בית המדרש. כשננצל את רוממות הרוח של הימים הללו כדי לבסס את הלימוד כציר המרכזי של הקהילה וחיינו, נהפוך את אש התורה למעיין המתגבר שאינו פוסק.

הרהורי תשובה

איך מחזיקים מעמד בשגרה

שאלה: ניסיתי להשתנות בכל מיני תחומים הרבה פעמים, ואני מנסה שוב ושוב כל שנה מחדש, איך מחזיקים מעמד עם כל ההחלטות הטובות שקיבלתי על עצמי?

בחודש החגים המרומם, הזדהיתי עם הטוב, החלטתי שאני בן של מלך ורק לשם אני שייך. כעת צריך לממש את התנועה הזו, שלא תישאר סתם על הנייר. זוהי המשימה של אחרי החגים והמעבר לשגרה.

הרצונות, השאיפות, ההסתכלות קדימה - הן חשובות מאוד, הן הדלק של המוטיבציה והכיוון. אבל צריך לנסוע קדימה, לרדת גם לפרטים הקטנים, וזה לא תמיד קל.

לשאיפות ורצונות גדולים קשה לפגוש את הפרטים הקטנים שבשגרה, לפעמים המפגש הזה הוא תאונה קשה. כיף לשקוע באופוריה של "זהו, ממחר מתחילים דף חדש", אבל בלי שננקוט צעד משמעותי מעשי לא יקרה עם זה הרבה.

אני חייב לשבת קצת עם עצמי, לחשוב היטב איפה באמת אני יכול להיות יותר טוב. לעשות רצון ה', לא סתם לתבוע מעצמי דברים שאני לא מסוגל, בגלל תדמית חיצונית ורצון של 'להיות כמו'... אבל לא לוותר לעצמי, במה שאני באמת מסוגל ויכול.

נקודת האמצע

אבל אז מגיעה הבעיה ההפוכה בדיוק.

טוב לנו או למעלה או למטה, או לעוף עם שאיפות ורגשות תאורטיים, או לרדת עד למטה, להתמקד בפרקטיקה המעשית, ודי, רק נשנה פה ושם והכל יסתדר. אבל עיקר השינוי מתבצע - אי שם באמצע, בדרך לבעיות, ובזיהוי נקודות העיוורון המובילות לשם.

נוח לנו, להתמקד בפרטים ספציפיים, ולחשוב שזהו - זה! אבל מה שיקרה זה שבמקום בעיה זו תצמח אחרת, צריך לטפל בשורש. ולכל בעיה יש את הדרך המובילה אליה, אם רק נתבונן.

האדמו"ר האמצעי רבי דובער מליובאוויטש (בספר דרך חיים) אומר על הפסוק (תהילים קז) **"אֱוִלִים מִדֶּרֶךְ פִּשְׁעָם וּמֵעֲוֹנֹתֵיהֶם יִתְעַנּוּ"**, הטיפשים אמנם מתענים ומסתגפים על העוונות שלהם, אבל באיוולתם אינם שמים על לב לתקן את הדרך והשורש של אותם עוונות. זה כמו לשים פלסטרים על דימום עמוק, זה לא יועיל, צריך לטפל בפצע מבפנים, בשורש.

נקודת היהודי

זה יותר עמוק, האמת היא שכל יהודי רוצה בכל ליבו להיות טוב, וכשברור לו שהוא כעת עושה עבירה המכעיסה את ה', הוא לא יעשה אותה. היצר רק מצליח לערבב אותנו, בתחילה הוא מנסה להשכיח מאיתנו בכלל מה אנחנו רוצים. ואם זה לא עובד - אז הוא מנסה לפחות 'למכור' לנו, שכלום לא יקרה אם אני רק פעם אחת אוותר... כמו בדיאטה, או שאתה שוכח בכלל שאתה בדיאטה, או ששוב פעם סיכמת עם עצמך שפעם אחת זה לא נורא, והשאר היסטוריה.

ולכן, העיקר מצד אחד זה לרדת לפרטים, אבל מצד שני לא להתמקד רק בבעיה, אלא גם בדרך המובילה לשם, למצוא אלו נקודות שכחה ועיוורון מצליחות לתעתע בנו, ואיפה היצר מצליח לסובב אותנו, ולהסביר לנו שזה לא נורא. הדרך העיקרית - אומר אדמו"ר האמצעי - היא למצוא את האופן לקבל עול מלכות שמים, ולמצוא את הדרכים שיעזרו לנו לזכור את ה', ואת מה שרצינו והחלטנו בימים הקדושים, לאורך כל השנה. כן יהי רצון.

א געזונטער ווינטער
און א גוטען שבת
ישראל
לשאלות והארות:
sruly.kush@gmail.com

הדוקטור הקדוש

הצדיק הקדוש ד"ר אהרן גורדון זצ"ל, היה מתחילה בעל עבירה ושימש כרופא מלכותי אצל קיסר פרוסיה, בשל מעשה שהיה התוודע למגיד ממזריטש, בא אליו ואמר לו אני ארפא את גופך (המגיד היה ידוע חולי) ואתה תרפא את נפשי. וכך נעשה בעל תשובה גדול מגדולי חסידיו של המגיד זצ"ל, והיה לצדיק בעצמו.

הוא שאל פעם את המגיד עצה על מה שלפעמים מבלבלים אותו מחשבות טורדניות ממעשיו הקודמים, אלו שעשה בעברו ואין לו מנוחת נפש בשל כך.

אמר לו הרב המגיד זצ"ל על דרך משל, לאחד שהיה לו בעבר בית מרזח, שהגויים היו באים לשם תמיד בכל עת לשתות יי"ש, ואפילו בלילות היו באים לקבוע שם את מושבם לשתייה. לימים עזב אותו האדם לחלוטין את הפרנסה הזאת ונעשה סוחר יערות מכובד ועשיר גדול, אך הגויים שהורגלו לבוא לשם היו ממשיכים להגיע בכל לילה מחדש להעיר אותו משנתו ולדרוש שיתן להם יי"ש לשתות כבעבר. והוא היה עונה להם בכל פעם מחדש בתקיפות, אין כאן עוד בית מרזח, זו לא פרנסתי, ואין אני שייך שוב לכך. עד שאותם טרדנים התרגלו להבין שאין להם עוד מה לבוא אליו יותר.

אמר לו המגיד: כך בדיוק ישיב האדם למחשבותיו ולזכרונות מעשיו הקודמים, הבאים ודופקים על דלתי לבו המשתוקק לטהרה, ויאמר להם בנחרצות: **איני כבר אותו האיש שהכרתם, אני כבר בריה חדשה לגמרי, אין לי שום קשר, ולא שייכות למחשבות הללו, ואז מתוך כך יפרשו אותם הרהורים מעליו לחלוטין ולא יציקו לו עוד.**

אף אנו, צריכים לומר לעצמנו, אחרי חודש החגים וכל ההחלטות הטובות שקיבלנו על עצמנו: "אני הנני איש אחר, ואינני מי שהייתי, אין לי שייכות לעבר, ואינני צריך לפחד ולהיבהל מההרגלים הקודמים שלי, אני מי שהנני רוצה להיות באמת".

(על פי בית אברהם עמ' רג)

סדרה חינוכית מזווית חסידית

חזרה לשגרה

הרב אורי בקנרוט
מנחה הורים ומנהל תלמוד תורה בעש"ט, בית שמש

אחרי חודש שלם של ימים מיוחדים, כל כך הרבה תפילות, ניגונים, ריקודים, רגעים שמחים ומרגשים, קבלות טובות ואווירה של קדושה. ואז... מגיע היום שאחרי. השעון מצלצל, התיקים חוזרים, הלימודים מתחילים, סדר היום חוזר להסעות, לשיעורי בית, לעבודה ולשגרה.

אבל דווקא כאן מתחילה העבודה האמיתית. קל מאוד להתרגש בראש השנה, להתעורר ביום כיפור, לא קשה לרקוד בשמחת תורה, השאלה הגדולה היא מה נשאר מכל זה כשחוזרים לשגרה.

אחרי כל החגים אנחנו פותחים שוב את התורה ב"בראשית", כי עכשיו מתחילים מחדש, אבל הפעם אנחנו לא אותם אנשים שהיינו לפני חודש. אחרי כל הימים הקדושים, הגיע הזמן לקחת את כל האוצר הזה ולהכניס אותו לתוך החיים עצמם.

אפשר לדבר על זה עם ילד קטן בצורה הכי פשוטה: אתה זוכר כמה שמחנו בשמחת תורה? אמנם עכשיו אנחנו חוזרים לתלמוד תורה, אבל השמחה הזאת לא נגמרת, אנחנו לוקחים אותה איתנו.

עם ילד גדול יותר אפשר לשאול: מה מכל מה שהרגשת בחגים אתה רוצה לקחת איתך לחורף?

ולפעמים התשובה לא חייבת להיות דווקא קבלה גדולה. אולי להתפלל תפילה אחת ביום קצת יותר בריכוז, אולי ללמוד עוד כמה דקות, אולי להשתדל יותר בכיבוד הורים, אולי לדבר יפה יותר לאח, אולי לא לוותר לעצמי כל כך מהר.

גם מתבגר צריך לשמוע שהחיים לא נמדדים רק ברגעים הגדולים, עבודת ה' האמיתית נמצאת הרבה פעמים דווקא ביום רגיל, כשאין ניגונים ואין אווירה מיוחדת.

כשקמים בבוקר ולא כל כך מתחשק, כשצריך להתאמץ בלימוד, כשיש מבחן, כשחבר מעצבן, כשאף אחד לא רואה, שם נמצאת ההזדמנות לקחת את ראש השנה, את יום כיפור ואת שמחת תורה ולהפוך אותם לחיים.

וזה היופי של שבת בראשית, אנחנו לא חוזרים לשגרה כדי לשכוח את החגים, אנחנו חוזרים לשגרה כדי להכניס את החגים לתוך השגרה.

אתה לא מתפלל כל היום כמו בראש השנה או יום כיפור, אבל אתה כן לוקח את האפשרות להתרומם להיטהר ולסלוח.

אתה לא נמצא יותר בסוכה, אבל אתה יכול לקחת את הביטחון והאמונה של הסוכה. אתה לא רוקד עם ספר תורה כל יום, אבל אתה לוקח אהבת תורה משמחת תורה לכל השנה.

החגים נגמרו, אבל מה שהם נתנו לנו לא צריך להיגמר.

גם בבית כדאי לשים לב למעבר הזה, אחרי תקופה כל כך עמוסה ומרגשת, אין צורך לנסות לשמר בכוח את אווירת החגים, מספיק לקחת נקודה אחת ולהמשיך איתה הלאה. ניגון שהילדים אהבו, סיפור שדיבר אליהם, משפט שאבא אמר בראש השנה, קבלה קטנה שהילד קיבל על עצמו. משם בונים הלאה.

חינוך אמיתי לא נמדד רק בכמה הילד התרגש בחג, אלא במה שההתרגשות הזאת עושה לו ביום רגיל.

עכשיו מתחיל החורף, הימים אולי יהיו אפורים יותר, הערבים ארוכים יותר, והשגרה תיכנס שוב בכל הכוח. אבל בתוך כל יום רגיל אפשר לקחת קצת מהאור של החגים. עוד תפילה, עוד מילה טובה, עוד דקה של לימוד, עוד ויתור, עוד מעשה טוב.

וככה, לאט לאט, אנחנו לוקחים את כל מה שחווינו בחודש תשרי והופכים אותו לחלק מהחיים.

זה אחד המסרים החינוכיים החשובים ביותר שאפשר לתת לילדים: היהדות אינה בנויה רק מרגעים גדולים.

למשל, אפשר ליצור בבית מנהג קטן 'חגיגי' מימי החגים, לשבתות החורף, לא משהו גדול ומעמיס, ניגון קבוע, סיפור חסידי, שאלה בפרשה, רגע שבו כל אחד אומר משהו טוב שעבר עליו השבוע. משהו שעבד טוב בחגים ואנחנו לוקחים איתנו.

כך הילדים ירגישו שהחגים לא היו "אירוע" שהסתיים, אלא הם השאירו בבית משהו.

שיהיה לכולנו חורף בריא.
אגוטען שבת.

אַ וָואוֶרט

תורה בראשית

"בראשית - 'בשביל התורה שנקראת ראשית'. היינו, בשביל איזה תורה נברא העולם, בשביל תורה כזו שנחשבת לנו ונקראת אצלנו 'ראשית' לפני הכל".
(תורת אבות)

הרב עמוס שושן
רב יישובי פוריה עמק הירדן

ולהתחיל מבראשית

ספר בראשית הוא היסוד לכל הבריאה בכלל ולבריאת האדם בפרט. דוגמה לכך, דיוק בלשון ברכת חונן הדעת בה אנו אומרים: "אתה חונן לאדם דעת ומלמד לאנוש בינה וחננו מאתך חכמה בינה ודעת". בפשט הדברים אנו מבקשים דעת ובינה ככבני אדם וכבני אנוש, ואולם נראה לעניות דעתי כי חכמינו נקטו בלשון זו בדווקא.

אדם הראשון חטא בעץ הדעת, ואילו אנוש חטא בבינתו וכמובא ברמב"ם בפתיחת הלכות עכו"ם: "ואנוש עצמו מן הטועים היה, אמר הואיל והאלקים ברא כוכבים וגלגלים להנהיג את העולם ונתנם במרום וחלק להם כבוד ... ראויין לשבחם ולחלוק להם כבוד, וזהו רצון האל... כמו שהמלך רוצה לכבד העומדים לפניו וזהו כבודו של מלך... התחילו לבנות לכוכבים היכלות ולהקריב להן קרבנות ולשבחם ולהשתחוות למולם כדי להשיג רצון הבורא בדעתם הרעה, וזה היה עיקר עבודת כוכבים... וכיון שארכו הימים נשתכח השם הנכבד והנורא מפי כל היקום ומדעתם ולא הכירוהו ונמצאו כל עם הארץ הנשים והקטנים אינם יודעים אלא הצורה של עץ ושל אבן וההיכל של אבנים שנתחנכו מקטנותם להשתחוות לה... אבל צור העולמים לא היה שום אדם שהיה מכירו ולא יודעו אלא יחידים בעולם כגון חנוך ומתושלח נח שם ועבר, ועל דרך זה היה העולם הולך ומתגלגל עד שנולד עמודו של עולם והוא אברהם אבינו".

כלומר, בימי אנוש החטא היה בבינה שהיא ידיעת דבר מתוך דבר, וכך בימי אנוש חטאו בזה שאמרו להשתחוות לכוכבים ובכך לעבוד לה'. ולפיכך בתפילה אנו מזכירים שעל אף שחטאו אדם הראשון ואנוש עם כל זה הקב"ה הוא שנתן להם את הדעת והבינה, ואנו מבקשים: חכמה, בינה ודעת.

ומדוע נוספה בבקשתנו החכמה? הטעם לכך כי החכמה היא החיבור לתורה ויראת שמים, ואנו מבקשים שמתוך שיחננו ה' בחכמה, נזכה להשתמש בדעת ובבינה לדברים טובים.

בדרך דומה נוכל להבין את המובא בתלמוד, פסיעה גסה נוטלת אחד מחמש מאות ממאור עיניו של אדם. ותקנתו בקידוש של שבת.

נראה כי הטעם לכך שפסיעה גסה נוטלת את מאור העיניים, מכיון שהאדם נברא בצורתו של הקב"ה, וכשפוסע פסיעה גסה וממהר מראה כאילו ה' הצר את צעדיו, ראייה מצומצמת זו נוטלת ממאור עיניו של אדם, וכך דרש רבי חנינא: "אין אדם נוקף אצבעו מלמטה אלא אם כן מכריזין עליו מלמעלה, שנאמר: מה' מצעדי גבר כוננו. ואדם מה יבין דרכו".

ואכן מנהג ישראל להביט בנרות בעת הקידוש ולהביט ביין בברכת הגפן, והטעם כי שני נרות שבת הם כנגד זכור ושמור, המורים על קדושת השבת בעשה ולא תעשה. 'נר' עולה בגימטריה מאתיים חמישים ושני הנרות יחדיו חמש מאות, כמו שניטל ממאור עיניו אחד מחמש מאות.

וברכת הגפן היא קידוש השבת שבו כילה ה' מלאכתו בשלמות. ובזה שאדם מקדש את השבת הוא מתקן את תפיסתו המעוותת כאילו לא נברא כראוי וצריך היה להפסיע פסיעה גסה. ויש לומר לפי דברינו, כי מדובר בפסיעה גסה בדווקא, אך לרוץ מותר, וכמו שמצאנו בתלמוד שהיו רצים החכמים לדבר מצווה. יהי רצון שנזכה לרוץ לדברי תורה.

הרב ארז משה דורון

התפילה לקב"ה אף פעם לא לבד

אפשר לדבר איתו.
והוא מקשיב.
מכוחו תנועת הגלקסיות. ברצונו גרגר חול מונח על שפת הים.
שולט בכל קורות ימי עולם.
שדות ירוקים עד קצה האופק. יערות עד. ימים. שמיים כחולים או כהים. ים וגלים. שקיעות אדומות שלא חוזרות על עצמן לעולם. פריחות צבעוניות. אין ספור כוכבים. אוצרות שלג. מדבריות לוהטים.
אומות עולות. אימפריות שוקעות. הכל תחת מבטו.
תמיד ולגמרי בשליטתו.
מכוון ומוביל כל יצור, אל מטרתו ותכליתו.
כשפונים אליו הוא מקשיב. כשפונים אליו הוא משיב. בדרכו המיוחדת, המסתורית, המרגשת. לפעמים דרך מחשבה שמופיעה בלב. לפעמים על ידי רגע של אושר. לפעמים על ידי כאב.
אין קלקול, שבר, שגיאה, שאין בכוחו לתקן.
מלך עוזר ומושיע ומגן.
אין כמוהו מבין לליבך. מכיל, סולח, סבלן. ידיד נפש, אב הרחמן.
אין חידה, שאלה, בלבול, שיגעון, שלא ימצאו אצלו פתרון.
הוא ראשון. הוא אחרון.
אהבתו אליך היא מעל כל דמיון.
אין ישועה שאין בכוחו לחולל. בהבל פה. בהינף יד. ברגע קטן.
אין לב שהוא לא יכול בו פתאום להופיע, פתאום להרגיע.
רבי נחמן מברסלב פתח את השערים ליצור קשר איתו.
רבי נחמן מברסלב לימד איך להבין את שפתו.

הרב משה כהן
ר"מ בישיבת 'דרכי תורה', מנהל חינוכי ומרצה

כשהצלם נסדק

חטאו של קין מגלה מה מעניק לאדם את חוסנו

בפרשתנו מופיע כי לאחר חטא הריגת הבל, נענש קין להיות "נע ונד בארץ". הוא זועק: "הן גרשת אותי היום מעל פני האדמה... והייתי נע ונד בארץ והיה כל מוצאי יהרגני". רש"י מפרש כי קין ירא מאימת החיות והבהמות, שכן חטאו גרם לכך שסר מוראו מעליהן, הפסוק מתאר כי תגובת הקב"ה היא: "וישם ה' לקין אות... החזיר מוראו על הכל".

הדברים מעוררים תמיהה: מה עניינה של אות משמו של הקב"ה החקוקה במצח להשבת החוסן האנושי של קין? אם חפץ ה' להצילו מאימת החיות, מדוע לא גזר גזירה שלא תפגענה בו? וגם, מנין ידע קין מיד כשחטא כי הוסרה ממנו האבטחה האבסולוטית שגוננה עליו?

ייתכן לבאר: כידוע, האדם נברא בצלם אלוקים, כאשר האדם ממלא את ייעודו הרוחני, בשרו ודמו אינם נתפסים כישות חומרית גרידא, אלא כתוצר רוחני עמוק ביותר. ישות המלאה בהוויה רוחנית בצלמו של הא־ל.

במצב אידיאלי זה, מתקיים בו: "וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך". הוא נעשה אל־כשל במהותו. בשר ודם כזה, אינו נמנה כלל על תפריט המאכל של חיות השדה.

אולם, ברגע שהאדם חוטא, אף בחטא הקל ביותר, הוא מחטיא את עצם הגדרת קיומו. באותה שעה ניטלת ממנו עטרת נזר תפארתו; שם ה' אינו נקרא עליו עוד, ומשקלם הערכי של בשרו ודמו משתווה באחת לערכם של בשר הבהמה ודם החיה.

שכן, מציאותו הרוחנית של הא־ל אינה הולמת חטא. אינה מתיישבת עם חוסר דיוק. רק עם השלמות הטהורה.

קין, בהרגשתו המוחשית והפנימית, הבין מיד את ההתרסקות הרוחנית שחווה: ממצב של "אדם" האידיאלי - ליצור חסר הגנה, העומד עירום ועריה. האלטרנטיבה הבלעדית להשבת חוסנו ומוראו שאבדו הייתה השמת אות משמו של ה' במצחו; לא כזכות עצמית, אלא כחסד אלוקי המשיב עליו את כיסוי "שם ה'".

האבחנה הזו ניבטת אף בדברי חז"ל: מחד גיסא נאמר ש"הכל ברא לכבודו", ומאידך "חייב אדם לומר בשבילי נברא העולם".

ההיתכנות לקיום המתח הזה נעוצה בעובדה כי אכן כל מטרת הבריאה היא כבוד שמים, כשהאדם מביא עצמו לדרגת שלמות ומידמה לאלוקיו, הבריאה כולה עומדת לכבודו - שהרי כבודו הוא כבוד קונו.

המימרה "בשבילי נברא העולם" לא מהווה תמריץ לאדם, אלא חיוב ושיעבוד גדול לעשות רצון ה'.

מהסיבה הזו, במאורעות המתאפיינים בשלמות - כגון נישואין, סיום מסכת או מתן תורה - קיימת שמחה במאכל ובמשתה. כאשר האדם במצב של שלמות, הזנתו מן העולם מבטאת את קיום מטרת הבריאה, שכן האדם השלם משתמש בעולם כדי לעבוד את בוראו.

מכאן יובנו דברי הגמרא: "כל העוסק בתורה בלבד ואינו מקיים מצוות - דומה כמי שאין לו א־לוה", ופירש רש"י: "להגן עליו". בהיעדר השלמות המעשית, חסר באדם הדימוי לעליון, וממילא סר חוסנו ואין לו בהווייתו את "שם ה'" המגן עליו מפני כל פגע.

האדמו"ר מגור, ה'אמרי אמת' מגיע עם פמלייתו לכנסייה הגדולה השלישית במרינבד

תנועות ופולמוסים | בדרך לקלפי | פרק ג

לידתה של אגודת ישראל

בקטוביץ ביקשו לאחד לראשונה את יהדות התורה תחת קורת גג אחת. המחלוקת על דמותה החלה עוד בטרם נולדה

בסוף חודש מאי 1912, י"א בסיוון ה'תרע"ב, התכנסו בעיר קטוביץ שבשלזיה הגרמנית מאתיים עשרים ושמונה נציגים, ומי שהביט באולם ראה מחזה שלא נראה מעולם. חסידים מחצרות פולין ישבו לצד ראשי ישיבות מליטא. רבנים מחוגו של החתם סופר בהונגריה לצד רבנים מגרמניה, אנשי בית מדרשו של רש"ר הירש, שתואר דוקטור מעטר את שמם. באו נציגים מאירופה, מאמריקה ומארץ ישראל. עולמות שבמשך דורות התנהלו זה בצד זה, ולעיתים זה כנגד זה, ישבו באולם אחד כדי להקים גוף אחד. שמו כבר נקבע מראש: אגודת ישראל.

כדי להבין מה דחף אותם לשם, צריך לחזור אל החלל שתיארנו בפרקים הקודמים. הקהל הישן פורק, ובזירה שנפערה קמו התנועות החדשות, והתנועה הציונית בראשן, עם קונגרסים והסתדרות ומוסדות והיא טענה לדבר בשם העם כולו. בקיץ 1911 נפלה ההכרעה שהבעירה את השטח: הקונגרס הציוני העשירי החליט שההסתדרות הציונית תעסוק גם ב"קולטורה", בפעולת תרבות וחינוך, בניגוד לעמדת המזרחי. חלק מאנשי המזרחי פרשו בעקבות זאת מן ההסתדרות הציונית ומצאו את דרכם אל שולחן המייסדים החדש. מי שסבר עד אז שאפשר להניח לזירה הציבורית, הבין שהזירה הציבורית אינה מניחה לו.

היוזמה יצאה מפרנקפורט, ואין מתאים מזה. האיש שנשא את הרעיון שנים ארוכות היה יעקב רוזנהיים, עסקן תורני שכל ילדותו עברה בצל פולמוס הפרישה שתיארנו בפרק הקודם: משפחתו הלכה אחרי הרב הירש אל הקהילה הנפרדת, ואמו הייתה האישה הראשונה בקהילה שכיסתה את ראשה, לבקשתו. לצדו עמד רבי יצחק אייזיק הלוי, בעל "דורות הראשונים", שכבר ב־1908 התכתב על הרעיון עם רבי חיים עוזר גרודזינסקי

מסע בעולם היהודי לאורך הדורות, היכרות עם הקהילות ועם המנהגים ודרכי הלימוד שעיצבו את עולם התורה ואת הקהילות היהודיות והחינוך היהודי לאורך הדורות

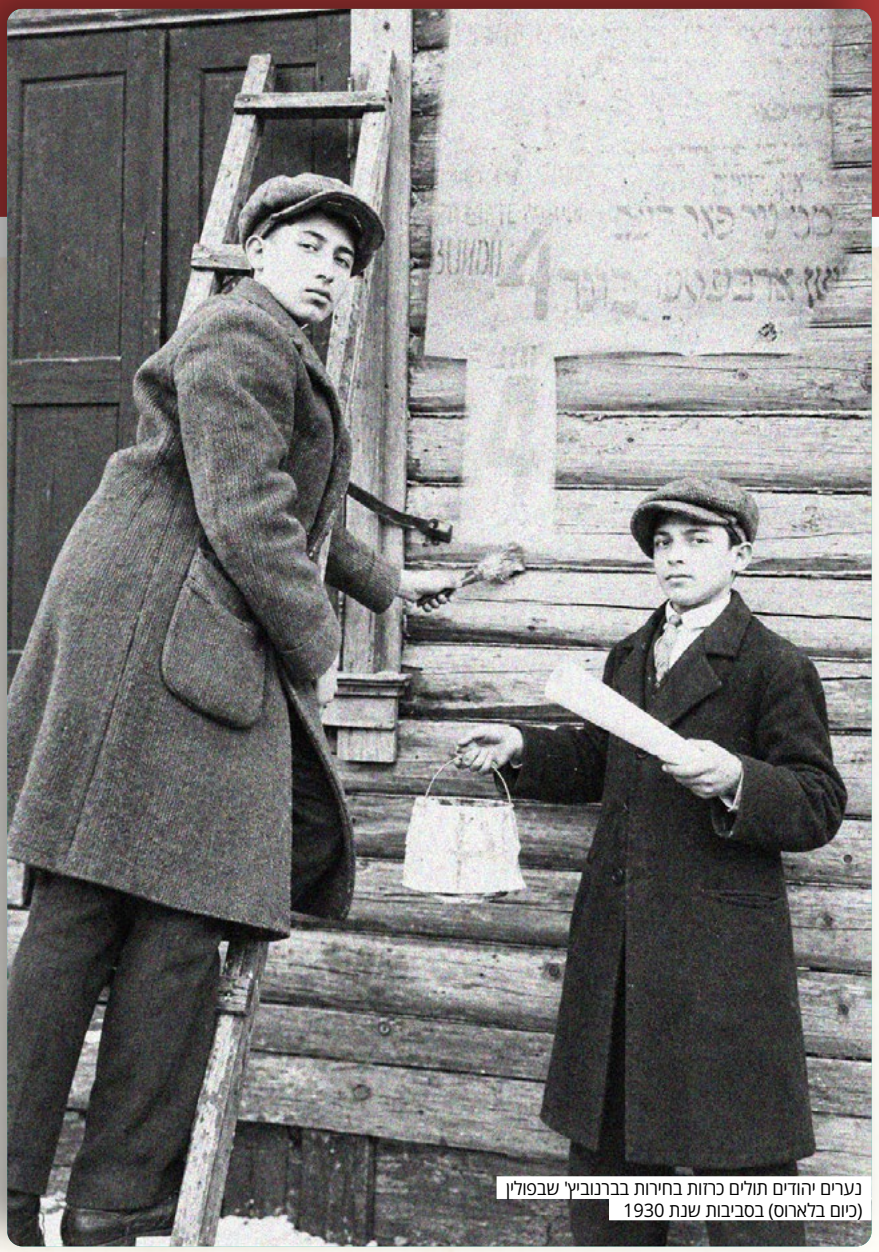

נערים יהודים תולים כרזות בחירות בברנוביץ' שבפולין (כיום בלארוס) בסביבות שנת 1930

מווילנה, והשם "אגודת ישראל" היה פרי מחשבתו.

באוגוסט 1909 כונסה בבאד הומבורג ועידת הכנה, ובה ישבו יחד גדולי מזרח ומערב: רבי חיים סולובייצ'יק מבריסק, רבי חיים עוזר, רבי אליעזר גורדון מטלז, והאדמו"ר מגור רבי אברהם מרדכי אלתר. שם הוחלט עקרונית להקים הסתדרות עולמית, ושם גם עמד רבי חיים מבריסק על עיקרון שבלעדיו לא היה מוכן להצטרף: שבראש הגוף תעמוד מועצת גדולי תורה, והיא שתפקח על כל מעשיו.

שלוש שנים עברו בין ההחלטה לביצוע, שנים של חילוקי דעות על עצם זהותו של הגוף המוקם, ורק אחרי אסיפת סיכומים בפרנקפורט בסתיו ה'תרע"ב נקבעה הוועידה. בקטוביץ נשא הרב יעקב רוזנהיים את הנאום המרכזי, והציב את המטרה בלשון שנרשמה: "להחיות את המושג ההיסטורי כלל ישראל, הנישא על ידי התורה שהיא נשמת חייו, ולהגשימו על ידי אגודת ישראל בעולם התרבותי של ימינו, ובעזרת כל המכשירים הטכניים שיעמדו לרשותנו".

רבי שלמה זלמן ברויאר, חתנו של הרב הירש ויורשו ברבנות הקהילה הפורשת בפרנקפורט, דיבר על השתלטות ההסתדרות הציונית על החינוך. המצע הרשמי הגדיר את המטרה: "לפתור ברוח התורה והמצווה את כל השאלות שתעלינה יום יום על הפרק בחיי עם ישראל". ניסוח רחב עד כדי כך, שהרב יצחק ברויאר, בנו של רבי שלמה זלמן ונכדו של הרב הירש, העיר עליו לימים את ההערה שנעשתה מפורסמת: "אומרת הכל ועל כן אומרת לא כלום".

הזהירות הזאת לא הייתה מקרה. באולם ישבו עולמות שונים מדי, חסידות פולין וישיבות ליטא ותורה עם דרך ארץ של גרמניה, שכל אחד מהם התכוון למשהו אחר כשאמר אגודת ישראל, וכל ניסוח מחייב יותר היה מפרק את השותפות בטרם נולדה. הוועידה בחרה מוסדות זמניים וקבעה שהמבנה השלם יוכרע בכינוס עולמי גדול, כנסייה גדולה, שנועדה להתכנס בתוך שנים אחדות. מלחמת העולם שפרצה ב־1914 דחתה אותה שנים ארוכות, ורק בחודש אלול של שנת ה'תרפ"ג, 1923, תתכנס הכנסייה הגדולה הראשונה בווינה.

וכדאי להתעכב רגע על גודל החידוש, כי באולם ההוא בקטוביץ נוצרו שני דברים שלא היו קודם בעולם. הראשון: ארגון עולמי של

במת הכבוד בכנסייה הגדולה השנייה של אגודת ישראל, וינה 1929

יהדות התורה. הקהל הישן, שראינו בטור הראשון, היה מסגרת של הסדרה, תחומה בגבולות מדינה ונשענת על הכרת השלטון. הגוף החדש היה הפוך ממנו בכל: התאגדות מרצון, חוצת גבולות ומדינות, שכוחה אינו בא לה מן החוק אלא מכוח ההצטרפות אליה, והיא נוטלת לידיה בלי היסוס את כלי הזמן החדש, ועידות ומצעים, עיתונות ותעמולה, ולימים גם רשימות בבחירות. "כל המכשירים הטכניים", כלשון הרב רוזנהיים.

והחידוש השני, והוא חשוב מהראשון: מועצת גדולי התורה. מעולם לא היה גוף קבוע וממוסד של גדולי הדור, חסידים וליטאים ואנשי גרמניה יחדיו, שעומד מעל הזרוע המבצעת ומחזיק בסמכות ההכרעה על כל צעדיה. סמכות התורה הייתה תמיד, אבל היא פעלה כדרכה מאז ומעולם, כל גדול בעדתו וכל פוסק בקהילתו. כאן הועמדה לראשונה סמכות על־קהילתית אחת בראש מערכת ציבורית אחת. כך, על כל פנים, בשרטוט. שכן מעצם טבעו של גוף כזה, את העבודה היומיומית עושים העסקנים, הם שמכנסים ומנסחים, עורכים את העיתונים ונושאים ונותנים עם שלטונות, ו'המועצת' נקראת להכריע במה שמובא לפניה. השאלה כיצד זה פועל למעשה, כמה מועצת גדולי התורה יוזמת וכמה היא מאשרת, והיכן בדיוק עובר הגבול בין דעת תורה לשיקול העסקנים, נולדה יחד עם המבנה עצמו וליוותה אותו מיומו הראשון.

ומה עם רבי חיים מבריסק? כאן מגיע הפרק שכמעט נשכח (או אולי נאמר "הושכח") והוא מתועד במכתביו שלו ושל בני ביתו. רבי חיים התנה את השתתפותו בקבלת שורת תקנות יסוד שניסח, הן נודעו כ"י"ח דבר". מה היה כתוב בהן, איננו יודעים באופן מלא עד היום: הרשימה לא פורסמה מעולם, והרב יעקב רוזנהיים העיד לימים שהאיגרת אבדה, ומנגד נמסרה עדות שבנו של רבי חיים, הגרי"ז, הראה אותה פעם לאחד מבאי ביתו. אפילו מניינן אינו מוסכם, יש אומרים שמונה עשרה ויש אומרים שלוש עשרה.

שני סעיפים מאותן תקנות שרדו, רק מפני שבנו של רבי חיים, רבי משה סולובייצ'יק, הזכירם לימים במכתב גלוי: שלא יוקם לאגודה עיתון יומי, "מפני שהדבר עושה את האגודה למפלגה", ושלא תתנהל בצורה פרלמנטרית עם מרכז שלטוני, שכן "היום אני

חלק מהקהל בכנסייה הגדולה השנייה של אגודת ישראל, וינה 1929

במת הכבוד בכנסייה הגדולה השלישית של אגודת ישראל, מרינבד 1937

גלויית מזכרת מהכנסייה הגדולה השלישית של אגודת ישראל

הנני במרכז ומחר יבוא אחר", וראוי שכל עדה ועדה תעמוד לעצמה. רבי חיים ראה בעיני רוחו חברת מחזיקי דת, לא מפלגה, וחשש מן הכלי עצמו עוד לפני שנעשה בו שימוש.

על מה שאירע בקטוביץ עצמה כתב רבי חיים במכתב מט' כסלו ה'תרע"ג, חצי שנה אחרי הוועידה: הבטיחוהו שהתקנות יתקבלו, ונסע. "כבואי שמה עברו ימים והתקנות לא נחתמו... רבתי עמם על ההונאה, והבטיחוני לקיים הדברים... ונסעתי בלא החלט". התקנות לא אושרו, ורבי חיים פרש מפעילות בתנועה. גדול הדור שדרש את הקמת מועצת גדולי התורה עמד מחוץ לגוף שקם, מפני שסבר שהערובות שדרש לא ניתנו.

ולא רק הוא לבדו נשאר בחוץ. חצר בעלז, שהקימה בשעתה את מחזיקי הדת, לא הצטרפה, והאדמו"ר רבי יששכר דב התנגד בתוקף; רוב האורתודוקסיה ההונגרית שמרה מרחק. הגוף שביקש לאחד את כלל יהדות התורה נולד כשחלקים חשובים ממנה מסתייגים ממנו, מימין דווקא.

ובכל זאת, משהו חדש עמד בעולם בצאת הנציגים מקטוביץ. לראשונה מאז פוזר ועד ארבע ארצות הייתה ליהדות התורה כתובת עולמית, ובראשה, כדרישת רבי חיים עצמו, מועצת גדולי תורה. אבל השאלה שרבי חיים הניח על השולחן לא נענתה, היא רק נדחתה: מהו הדבר הזה שקם, חברה של מחזיקי דת או מפלגה ככל המפלגות, ומי מוסמך לקבוע את גבולותיו.

עשור אחד בלבד יעבור, והשאלה הזאת תתפרץ בעמודים הראשונים של עיתוני ורשה, מפיו של בנו של רבי חיים. שם ניפגש בטור הבא.

משיב נפש

יצחק יונה
מטפל באמצעות אמנויות (M.A)

מה מאפשר לנו לשלוט ברגש ולא להיות נשלטים על ידו

"לא משנה כמה אני מודע לעצמי וכמה אני מכין את עצמי קודם, כשמישהו פוגע בי, אני מתפרץ ומגיב בצורה שגורמת לי להתחרט על זה". תיאור כזה ודומים לו ניתן לשמוע מאנשים רבים שמתמודדים עם קושי בוויסות רגשי. קושי כזה עלול להקשות מאוד על ההתנהלות בחיי היומיום. כאשר האדם נפגע, הוא עלול להגיב באופן שאינו מותאם לסיטואציה, ובעקבות זאת גם הסביבה מגיבה אליו בהתאם, כמו שאמר לי מישהו פעם: "בסוף אני גם אוכל את הדגים המסריחים וגם מגורש מהעיר".

הסבר מעניין על התופעה אפשר למצוא בתורתו של הפסיכואנליטיקאי אלפרד ביון, שפיתח והרחיב את מושג ה'הכלה' בהקשר של ההתפתחות הנפשית והטיפול הנפשי. הוא דיבר על 'מכיל' ו'מוכל' כשני צדדים בתהליך שמתרחש בתחילה בין התינוק לאמו, עוד לפני שהתינוק מסוגל לדבר או להמשיג לעצמו את מה שעובר עליו.

לדבריו, תינוק שחווה מצוקה, כמו רעב, כאב או פחד, אינו יודע עדיין מה לעשות עם החוויה. עבורו אין לה שם או פשר. היא פשוט מציפה אותו, והוא מבטא אותה בבכי, בתנועות ובאי שקט. אימא ש'מכילה' אותו, כלומר, אינה נבהלת מהבכי ואינה קורסת מולו, אלא קולטת מה קורה לו, מעבדת את החוויה עבורו ומגיבה באופן שמאפשר לו להירגע ולשאת אותה. היא אינה רק "מרגיעה" אותו, אלא הופכת חוויה 'גולמית' ובלתי נסבלת למשהו שניתן לשאת ולהתמודד איתו. זה קצת כמו יונה שמאכילה את הגוזל שלה: היא אינה מעבירה לו את המזון כפי שהוא, אלא לועסת ומעבדת אותו תחילה בפיה, ומגישה אותו לגוזל בצורה שהוא מסוגל לספוג ולעכל.

מתוך רעיונותיו של ביון ניתן להתבונן בקושי בוויסות רגשי לא רק בהיבט התנהגותי אלא גם מנקודת מבט התפתחותית: כאשר התהליך הזה אינו מתרחש באופן מספק בשנות החיים הראשונות, האדם עשוי להגיע לבגרות כשהוא מתקשה לעבד ולשאת רגשות עוצמתיים.

במצבים כאלה אפשר לעבוד ישירות על מיומנויות של ויסות רגשי, אך אפשר גם לעבוד באופן דינמי דרך הקשר הטיפולי עצמו. במאמר מרתק שהתפרסם לפני כ־20 שנה בכתב העת 'שיחות' (כרך ט"ז), מתארת ד"ר עפרה אשל מקרים מהקליניקה שלה, שבהם, גם לאחר שנים ארוכות של אנליזה, השינוי המיוחל במטופלים (מבוגרים) חל רק לאחר שהצליחה כמטפלת להגיע למקום שבו הייתה המכל האמיתי לחוויותיהם.

הכותב הוא מטפל באמצעות אמנויות (M.A)
ובעל הסמכה בפסיכותרפיה קוגניטיבית - התנהגותית (CBT) | 053-336-3061

בס"ד

כל יום הוא זמן ללימוד

פתח תקווה או בית שמש?
בוקר או ערב?

יש לנו שיעור שמתאים לך בדיוק בכל זמן ומקום!

הצטרף לאחוות תורה ותקבל הכוונה אישית לשיעור הקרוב והנוח ביותר עבורך.

מחכים לך בבית המדרש.

- דברו איתנו בוואצאפ -
058-722-8429

אחוות דעת
חורת חיים הלכה למעשה

מי מחנך את הילד?

בבית ובכיתה, הילד צריך מבוגר שלא רק מלמד ואוהב אותו, אלא יודע לאן הוא מוביל אותו

אפשר לדעת את כל הגמרא בעל פה, לשלוט בכל נבכי הסוגיה, ולצאת מהכיתה בלי שאף תלמיד ירגיש שראו אותו. ואפשר לדעת פחות, ועדיין לבנות לילד את החיים, כי הוא יודע שיש מישהו שבאמת מתעניין בו.

זה בדיוק הפער שתחום החינוך החברתי־ערכי פועל כדי לצמצם. הייעוד שלנו במשפט אחד: להפוך מורים למחנכים. ובטור הזה אני רוצה להרחיב את הקריאה גם אל מעבר לכיתה, כי היא מופנית בדיוק באותה מידה גם אליכם, ההורים.

מה עושה מורה טוב בשעות הערב והלילה? מכין שיעורים. הוא אמון על החומר, על ההספק, על כך שהתלמיד ידע בסוף השנה את מה שהוא צריך לדעת. זה תפקיד חשוב. אבל מחנך עושה משהו נוסף: הוא רואה את הילד שמאחורי חומר הלימודים. הוא שם לב מי נסוג השבוע, מי הגיע עייף, מי צוחק יותר מדי כדי שלא ישאלו אותו מה איתו, למי יש חברים, מי מתקשה בדחיית סיפוקים או לכבד חבר בממתק שהוא הביא.

הבעיה היא שהחברה שלנו נוטה להניח שמי שיודע ללמד תורה, יודע גם לחנך. לפעמים כן. לפעמים ממש לא. שני התפקידים חשובים, אבל הם לא נשענים על אותו כישרון, ואי אפשר להניח שהאחד מוליד את השני מעצמו.

וכאן יש טעות נפוצה: לחשוב ששעת מחנך של החינוך החברתי־ערכי היא "עוד שיעור" שמוסיפים למערכת, תחת כותרת נחמדה שנשמעת מעניינת. אז זהו, שלא. המטרה שלנו איננה להוסיף עוד פעילות חווייתית שהמחנך יעשה, אלא לשנות באופן מהותי את תפיסת התפקיד של כל איש צוות במוסד: מהמשגיח בישיבה, דרך הרעבע בכיתה ה', ועד המורה למדעי המחשב בישיבה התיכונית. לא "אני כאן להעביר חומר", אלא "אני אחראי גם על עולם הערכים של הילד הזה". מוסד שבו כל הצוות חי את התפיסה הזאת הוא מוסד שהילד מקבל בו באמת את מה שהוא צריך, וגם לומד יותר.

כבר כתבתי בבמה זו על תנועת המטוטלת. כשהיא נמצאת באזור האידיאליסטי, עולם הערכים ברור מאוד, וכל מה שנדרש הוא ללמד את הילד שיסייע בהגשמת הערכים

האלה. היום, כשהערכים והאידיאולוגיות הגדולות אינם קיימים באותה עוצמה - וכך קורה בכל חברה לאורך זמן - נדרש דווקא מיקוד מחודש בערכים.

"הבוגר הראוי" הוא המטרה. תחילה עלינו לשאול איזה אדם אנחנו מבקשים לגדל, ומתוך כך ללמד אותו את הידע והמיומנויות שיאפשרו לו לחיות על פי הערכים שבהם אנחנו מבקשים שיחזיק.

אבל יש מקום שאנחנו לא יכולים להגיע אליו, וכאן אתם נכנסים לתמונה. אתם, ההורים, שאמונים על החום, החיבוק, האוכל החם והמקום הבטוח שאין בו שיפוט. כל אלה שלכם, ואף מחנך לא יחליף אתכם. אבל בדיוק כפי שביקשנו מהמורה להיות גם מחנך, כך גם אנחנו, לצד ההורות, צריכים להיות מחנכים.

הורה הוא מי שאוהב את הילד. מחנך הוא מי שמחזיק תהליך עם אותו ילד. וההבדל ניכר בשפה.

הורה בלי מודעות תהליכית אומר: "הבן שלנו מאתגר". הורה מחנך מסוגל לומר: "הבן שלנו מתמודד עם קשיי ריכוז, במיוחד בשעות אחר הצהריים. קשה לו כשיש שינוי פתאומי בתוכניות. אנחנו בונים איתו עכשיו שגרה קבועה לפני השינה. בהמשך ננסה לשלב גם שיחה קצרה על היום שהיה לו, ואנחנו רוצים שבעוד חצי שנה הוא ידע לזהות בעצמו מתי הוא מוצף ולבקש הפסקה".

זה לא שיח "גבוה" יותר. זו התבוננות שמובילה למחשבה ולפעולה סדורה: איפה אנחנו נמצאים כרגע, מה היעד, איזה ים צריך לחצות, באיזה קצב ובשביל מה.

חינוך הוא תהליך, לא אירוע נקודתי. ומחנך, בין אם הוא מצוות בית הספר ובין אם הוא הורה, הוא מי שיודע להחזיק את התהליך: לדעת לאן הוא שואף, לפעול בעקביות לכיוון המטרה, בלי דרמה ובלי ויתור - ובעיקר לעשות את זה בשקט, מעט־מעט.

לא שינוי אחד גדול שמתפוגג אחרי שבוע, אלא תיקון קטן שמוחזק שבועות ברציפות. לא להתלהב מביקורת נוקשה ואגרסיבית שנתנו מתוך כעס, אלא מחיוך קטן שמזכיר לנו שביקורת שמתקבלת מתרחשת דווקא בשיחה רגועה תוך כדי נסיעה ברכב, ולא כשהילד מתגונן מפני התוקפנות שלנו.

הורה שמתנהל כך ויודע לנהל תהליך בצורה שקולה - עם עצמו, עם בן הזוג ועם המוסד החינוכי - הוא הורה מחנך. הוא לא צופה מהיציע ומצפה שהמוסד "יתקן", אלא משחק בתוך המגרש ולוקח אחריות.

השאלה הגדולה שאנחנו צריכים לשאול בכנות היא האם הצלחת הילד תלויה במזל - איזה רעבע נפל עליו השנה ואיזה מצב רוח היה לנו באותו בוקר - או שהיא מובנית בתוך תהליך מכוון, שיש בו משמעות גדולה למעשינו.

הייעוד שלנו הוא פחות "לסמוך על הנס", ויותר לבנות בעצמנו את הילד שלנו, בבית ובכיתה גם יחד. כל ילד צריך לפגוש לא רק מישהו שמלמד אותו או אוהב אותו, אלא מישהו שרואה אותו, יודע לאן הוא מבקש להוביל אותו ומחזיק איתו את הדרך לאורך זמן.

זו העבודה של מוסדות החינוך ושל כל בית בפני עצמו: שהמילה "מחנך" לא תתאר רק תפקיד רשמי, אלא דרך שקולה ועקבית שבה מלווים ילד אל מי שהוא עתיד להיות.

כשאומרים חינוך - מתכוונים לזה.

אחת לשבוע

מדור שבועי לנשים מבית 'אחת'

בלב הפרשה
פייגי וולקן
מלווה נשים לחיבור וריפוי במסע הנשמה

להפסיק לנחש

פרשת בראשית מזמינה אותנו לצאת מן הספק ולחזור אל הוודאות הפנימית

פרשת בראשית היא לא שיעור בהיסטוריה של היקום. היא הסיפור הכי אישי שלנו, והיא מתרחשת בתוכנו ובמערכות היחסים שלנו ממש ברגע זה.

כולנו יודעות במהות מהו גן עדן. כל כאב על הפער בחיים, בכל תחום, הוא הנחש שמטייל ומטיל את זוהמתו ומרחיק אותנו משם.

הנחש לא רק פיתה את חווה לאכול מפרי העץ. הוא התנחש לתוך הגבולות שלה וגרם לה להתחיל לנחש את עצמה.

מאותו רגע בגן עדן, משהו בתום הנשי נסדק. חווה, האם שבתוכנו, התחילה לפקפק: האם אני רצויה? האם אני אהובה כפי שאני? אולי המקום שלי לא בטוח? האם בטוח לי לתפוס מקום בעולם?

רבות מאיתנו חיות במצב הישרדותי של ניחוש מתמיד. מנחשות מה מצפים מאיתנו, מנחשות איך לרצות, מתנצלות על עצם הנוכחות שלנו ומאבדות את הוודאות הפשוטה והמפוארת במי שאנחנו.

הנחש הזה הביא איתו את הפיצול הראשון, ולא רק בין אדם לבוראו, אלא בתוך כל מערכת יחסים שמתחילה מבפנים.

לפני החטא לא הייתה קיימת הבושה. הבושה היא הספק העצמי, וברגע שנכנס הספק נולדו ההסתרה העצמית והפחד לפגוש את עצמנו באמת.

אדם וחווה תופרים לעצמם עלים לכיסוי ומתחבאים בין עצי הגן. וכשהבורא שואל "אַיֶּכָּה?", מתחיל משחק ההאשמות הכואב מכולם: "הָאִשָּׁה אֲשֶׁר נָתַתָּה עִמָּדִי". לקיחת אחריות היא הריפוי של האשמה. היא התיקון והשיבה לעצמנו באמת.

"בראשית" היא לא רק מקור הפציעה, אלא המפתח לחזרה הביתה, אל גן העדן האישי.

והדרך חזרה אינה עוברת בעוד ניתוחים ומחשבות, אלא דרך הגוף.

הגוף הוא המקום שבו הנשמה מעוגנת באמת. כשאת חוזרת להרגיש את כפות הרגליים על האדמה, להרפות את הכתפיים, לשחרר את הבטן שהוחזקה שנים, מערכת ההישרדות שלך מקבלת איתות שהסכנה חלפה, שלנחש כבר אין מקום.

את מזהה אותו כשהוא מופיע ומעזה לנשום עמוק, לשים יד על הלב או להשמיע קול פשוט ואמיתי בלי לערוך אותו קודם בראש. זוהי תשובת הנוכחות וחתימה חדשה של "אני כאן". לא נעלמתי למרות ההרס.

כשאישה חוזרת לשכון בתוך גופה בביטחון ובאהבה, היא מפסיקה להתגונן ולהאשים. מתוך הנוכחות הזו אפשר להסיר את "עלי התאנה", להישיר מבט אל בן הזוג ולפגוש אותו באמת, בלי מסכות ובלי בושה.

השנה, במקום לנסות "לתקן" את עצמך או לנחש איך להיות מושלמת, תסכימי פשוט להפסיק לנחש אם את ראויה, ולהתחיל לנשום את הוודאות שאת בריאה אלוקית שלמה.

מאחלת להתחיל מבראשית, לחזור אל הגוף כמשכן בטוח, להביא את האור השלם שלך לתוך עצמך, הזוגיות והחיים, ולדעת בלי שום ספק - שאת ראויה, שאת רצויה ושאת בבית.

ליצירת קשר:
F0527699641@gmail.com | 050-776-9961

מטבע הדברים
אסתר מילר
מעצבת פרחים

כוח ההמתנה

צילום: שושי גרינבלד

עם בואה של שבת בראשית, משהו באוויר משתנה. הבית חוזר לשגרה, ואנחנו נכנסים לתקופה של ציפייה לגשם הראשון.

בשמיני עצרת ברכנו "משיב הרוח ומוריד הגשם", ועכשיו האדמה הצמאה מחכה שהשמיים ייפתחו. בדיוק בזמן מופיעים פעמוני הגשם.

אשכולות הפעמונים הקטנים תלויים על הגבעול ונוטים מעט מטה, כאילו נבראו כדי לשמוע את צליל הטיפות הראשונות. אך הדבר המעניין ביותר מסתתר באדמה: הפקעת.

במבט ראשון היא נראית יבשה ונטולת חיים. כל הקיץ היא שוכבת באדמה, בלי עלים ובלי צבע. אבל היא לא יבשה - היא ממתינה. אוגרת כוחות ומחכה ליורה. כשהגשם מגיע, היא לא מתחילה מאפס; כוח החיים כבר שמור בתוכה, מוכן לצמוח.

יש תקופות בחיים שבהן גם אנחנו נמצאות במקום הזה. מתפללות, זורעות ומשקיעות, ומחכות לשינוי, לבשורה טובה, לרפואה, לשפע או לפתיחת שערים. לפעמים ההמתנה מרגישה יבשה ומעייפת.

פעמוני הגשם מזכירים לנו שגם ההמתנה היא חלק מהצמיחה. מתחת למעטה היבש שמורה אנרגיה פנימית. התפקיד שלנו בתקופות כאלו הוא להרכין ראש באמונה, להתפלל ולדעת שכשיגיע הגשם בזמן המדויק - כל מה שאספנו בפנים יפרוץ החוצה ביופי ובעוצמה, בעזרת ה'.

חורף בריא!

לתגובות: estermiler@gmail.com

אחת
מבית ומחוץ
קהילת נשים מבית אחוות תורה

שבות
רבקי לרנר
עורכת דין ומגשרת, מנחה קבוצות לצמיחה במרחב הזוגי

להסכים לא לדעת

לפעמים דווקא השחרור מהידוע פותח מחדש את הזוגיות

לפעמים אני משוחחת עם אישה ומציעה לה כיוון שונה בתקשורת מול בעלה. אבל היא מגיבה: "זה לא יעזור. אני מכירה אותו ואומרת לך שזה לא יעזור". משיחות עם נשים אני שומעת שוב ושוב את אותו הדפוס: אנחנו יודעות מה תהיה התגובה שלו. אנחנו יודעות שזה לא יעבוד. אנחנו מכירות אותו ואי אפשר לעשות כלום.

אבל לפעמים, הידיעה הזו, היא מלכודת. והמלכודת הזו גורמת לנו להפסיק לראות את האיש כאדם חי, ומתייחסת אליו כאל דומם מקובע. אנחנו בטוחות שאנחנו יודעות בדיוק שהוא יהפוך לעצבני, יודעות בדיוק למה הוא שוב איחר, ויודעות מראש איזה משפט בדיוק יגיע עכשיו בתגובה.

אני רוצה להניח סימן שאלה מאתגר על התפיסה הזו: אם אני רוצה לשנות משהו במרחב שבינינו, אולי שווה לבוא לפעמים קצת "לא יודעת"?

להיות "לא יודעת" זו הסכמה אמיצה לבוא לשיחה על נושא מאתגר מתוך סקרנות אמיתית. להסכים להקשיב למחשבות ולרגשות שלו כאילו זו הפעם הראשונה שאני שומעת אותם. "לא לדעת" זה לוותר מראש על הפרשנויות האוטומטיות שרצות בראש. כשהוא מאחר, במקום לקפוץ מיד למחשבה המוכרת וההורסת "אני פשוט לא מספיק חשובה לו". "לא לדעת" זה לא להיכנס לשיחה עם תסריט מוכן מראש של "מה הוא יגיד ומה אני אענה", ולא להשלים לו משפטים באמצע הדיבור מתוך תחושה מוטעית של "אני כבר מכירה אותך ואת מה שאתה רוצה להגיד".

אני אוהבת לדמות את חוסר הידיעה הזה לביקור בעולם שלו. כמו תיירת: להסתובב ברחובות, להתבונן, להתרשם מהנוף בלי לחלק ציונים, בלי לשפוט ובלי לייחס משמעות דרמטית מדי לכל ריחוק זמני או שתיקה שלו.

בגן העדן צמחו שני עצים. עץ הדעת ועץ החיים. האכילה מעץ הדעת גירשה את האדם מגן העדן והרחיקה אותו מעץ החיים. לפעמים אנחנו בורחות אל החישובים והמספרים, אל הפרשנויות וההיצמדות למוכר, מתוך כמיהה למצוא בהם עוגן בתוך חוסר הוודאות. השליטה נותנת לנו אשליה של ביטחון. כביכול יש במה להיאחז. חוסר הידיעה נראה כמאיים. המוח מעדיף להיצמד אל מחוזות בטוחים של ידיעה.

אך עץ הדעת אינו עץ החיים. אלו שני עצים שונים. הרצון הזה להיתלות בידיעה הוא לפעמים כסות מוטעת לשאיפה לחיים. נוכחות בהוויה הקיימת היא חיים. הסכמה לפגוש את המציאות כפי שהיא, ברגע הזה, מתוך שחרור האחיזה במוכר, היא חיים. הישענות על בורא העולם אפילו כשהמציאות נראית אבודה, היא חיים. לעומת זאת, הידיעה עלולה להרחיק אותנו מעץ החיים.

ההסכמה להיות קצת "לא יודעת" פוגשת כל אחת מאיתנו בשדה אחר. אצל אחת זה בתחום החינוך, להסכים לוותר על עמדת ה"יודעת" ולבוא בסקרנות ובענווה לגישה שהוא מציע. אצל אחרת זה בתחום הכלכלי, להסכים לשחרר את האחיזה הנחרצת בדרך הכלכלית שנראית לנו נכונה, ולהתעניין בכנות בכיוונים החדשים שהוא מציע. ואצל השלישית זה בתחום היחסים עם ההורים. להסכים לשנות זווית הסתכלות נושנה, ולאפשר לפרשנות חדשה לזרום בקשר.

בחירה בעץ החיים ולא בעץ הדעת אין פירושה ויתור על אחריות או על גבולות. ההזמנה היא לעשות תנועה של שחרור, ולו בתחום אחד, ולו תנועה קלה. כשאת משחררת את האחיזה בשליטה, את מפנה מקום למשהו חדש, למפגש זוגי, חי ונושם, לחיבור לעץ החיים.

לתגובות: shavot.r@gmail.com

נשימות קטנות
לאה אוירבך
מדריכת הורים בגישה ההיקשרותית–התפתחותית

שגרה של נשימות קטנות

וכמו בכל שנה הנצנצים יורדים, קיינעס נארזים, אתרוגים מתייבשים לאיטם ורוחות הסתיו לוקחות איתן את שאריות החגים למקום בו מתכסים הזיכרונות תחת שכבות אבק היומיום. חזרה לשגרה; שרק נזכה השנה לטעום טעמה של שגרה.

שגרה זו מילה ארמית מעניינת שנקשרה למספר משמעויות. אחת המשמעות האלו קיבלה את המילה העברית "שיגור", כלומר זריקה או תנועה של שליחת דבר מה לאוויר. חזרה לשגרה מבקשת מאיתנו להתנודד רגע באוויר ולהביט לאחור, לצבור תנופה ולשגר עצמנו קדימה, לתקופה חדשה וארוכה. יותר מזה, שגרה מבקשת מאיתנו לבצע את השיגור ההרואי הזה מהמיטה בכל בוקר מחדש. לפתוח את העיניים לחדר החשוך (אלא אם קפצו לך על הבטן עוד קודם), למצוא סיבה לקום ולפעול נגד כח הכבידה שמדביק את הראש לכרית.

שגרה מגיעה גם מהביטוי ""שיגרא דלישנא", אלו מילים הנאמרות במהירות ומתוך הרגל, עד שהן נבלעות זו בזו ומשתבשות. בשגרה יום רודף יום, ימים נבלעים אלו באלו ומהר מאד אנחנו שוקעות לרוטינת חיים עמוסה ושוכחות להרים את הראש מעל המים. אבל כדי לבצע את פעולת השיגור הזו בכל יום מחדש, אנחנו צריכות דווקא לקטוע את השגרה - לקטוע את הרצף המשבש את משמעות חלקיו, ליצור תנועה שמכוונת קדימה.

זוכרות את החזון האימהי שכתבנו יחד בראש השנה? זה הזמן לגזור ממנו משגרים קטנים. למצוא סיבות טובות לקום ליומיום האימהי האינטנסיבי, להעניק משמעות לכל יום בנפרד. כשאת פותחת את העיניים בבוקר קחי לך מטרה אחת ליום החדש: היום אני אוהבת את הילד הזה; היום אני מעניקה בנדיבות לילדה ההיא; היום אני מתעניינת בכנות בעולמו של בעלי; היום אני מחממת את ליבן של נשות הצוות במסגרות הלימודים; היום אני יוצאת מאזור הנוחות עם צעד קטן של אומץ או שהיום אני מתרגלת נוכחות.

שגרה לא חייבת להיות סחף של תאריכים מתחלפים. לכל יום יכולה להיות משמעות מיוחדת. כל יום יכול להיות מופלא בדרכו. כל יום יכול להיות היום המאושר בחייך, אושר פשוט כזה של חיים אמיתיים ונשימות קטנות.

להתחיל מבראשית

אברימי נוביק

לרפאל קראו בכיתה 'רפי הידוע'.

לא ברור מאיפה בדיוק זה התחיל. יש מי שאומר שזה מחלון הכיתה שהוא ניפץ עם כדור בכיתה ג', יש מי שטוען שזה בכלל מהמריבה שבה הוא הניח ספל מים על דלת הכיתה וגרם למי שנכנס לחטוף מקלחת מבהילה. אבל זה לא ממש משנה. הוא כבר היה 'ידוע'. כל שנה חדשה, כל מחנך חדש, כבר ידע עליו הכל.

"רפי?", היה שואל כל מורה חדש שנכנס לכיתה ומקמט את המצח, והוא עצמו היה משיב "כן, הידוע".

אבל הפעם, בעיצומו של חורף, קרה משהו ששנים רבות לא קרה. הרב זוכוטביץ, ותיק המחנכים, עבר דירה בעיצומה של שנה, וכבר למחרת מסיבת הפרידה, נכנס לכיתה מחנך צעיר ועדין. 'הרב יוסף חיים', הציג אותו המנהל.

רפי נדרך, הוא חיכה כבר לרגע שבו יבין שהמחנך החדש גם הוא כבר סימן אותו, ומרגע זה הכל ימשיך כרגיל. במידה מסוימת הוא היה אפילו מתוח וציפה כבר שזה יעבור.

אבל במקום זה, קרה משהו מוזר. הרב יוסף חיים הוציא יומן עם שמות התלמידים, הפך את היומן כשהחלק הכתוב מופנה לתלמידים, והציג אותו מול הכיתה.

"לא כתוב כלום", אמר ישראל מאיר.

"זה בדיוק", השיב הרב, "אני לא מכיר אתכם. אני לא רוצה לשמוע כלום עליכם. מבחינתי, כולם כאן דף חלק".

הלחשושים התחילו. לרפי זה היה ממש עינוי. הוא כבר רצה להיות אחרי זה. במקום זאת, הבין שהפעם לא רק שלא יהיה לו גם את התירוץ שמסמנים אותו מראש לרעה, בעוד יום או יומיים הרב יוסף חיים "יגלה" אותו בעצמו ולא רק שהוא יסומן, הוא גם ירגיש אשם בזה.

בהפסקה, איתי ונועם לא יכלו להתאפק. "רפי הוא ידוע", הם אמרו בקול. פשוט כך. "כל בלאגן זה הוא. אין כזה דבר לא להכיר אותו".

רפי קפא. פתאום הוא הרגיש משהו לא מוכר. לא רק שהוא לא נהנה מזה ולא חשב שאולי עכשיו הוא כבר 'יעבור' את הרגע הזה שבו הוא מסומן, לפתע הוא חש שהוא ממש רוצה להיות משהו אחר. ועד שהתקווה הזו נכנסה בו, הם כבר הרסו הכל.

הוא המתין שהמחנך ינענע בראש, שיעשה איזה פרצוף. אבל הרב יוסף חיים רק אמר בשקט: "אסור לומר כך על פי הלכה", הסביר להם, והם פתאום הבינו שדווקא הם יצאו ה'רעים' בסיפור, "בפועל, אני מכיר את רפי מהשבוע, והוא תלמיד בסדר גמור".

משהו נסדק אצל רפי. משהו שהיה נעול הרבה זמן וכאילו נפתח כעת. בשיעור הבא הוא ממש ניסה להוכיח את עצמו. האמת היא שזה לא רק היה משעשע לחברים שלא הבינו מאיפה פתאום צץ הקול שלו משיב תשובה בשיעור, אפילו לו עצמו זה הרגיש תלוש.

"תשובה מדהימה רפי, אתה יודע טוב טוב את הנלמד", אמר המחנך.

כמעט כולם עשו פרצוף. היה גם מי שחזר ולחש "אתה ידוע טוב טוב...".

להתחיל מחדש, כך הוא גילה, זה קשה. לא בגלל האחרים, אלא בגלל שאתה עצמך כבר לא מאמין בעצמך. די מהר הוא גילה זאת. מריבה בחצר שגרמה לו להגיב בגסות, בדיוק בשעה שהייתה תורנות של הרב יוסף חיים. רפי עמד שם והלב שלו דפק בפראות. 'עכשיו הוא ידע מי אני וזהו', אמר לעצמו ספק בתסכול ספק ברצון אמיתי כבר להיות רפי הידוע וזהו.

הוא פסע בצעדים כושלים אחרי הרב יוסף חיים והמתין לגערות, אולי אפילו ל"האמנתי בך".

הרב יוסף חיים אמר משהו על "אם יש כתם על דף, אפשר לכתוב עליו יפה עד שיראו רק את הכתוב ולא את הכתם". רפי לא ממש הבין את המסר אבל משהו היה סדוק בתוכו. אין לו סיכוי.

"למה? למה להאמין בי?", שאל בכאב, "חבל שהרב לא באמת מכיר אותי".

הרב יוסף חיים שתק. הוא הוציא ממגירת השולחן מחברת עם שמות התלמידים. אחרת, לא היומן הריק. ליד השם שלו, של רפי, היה כתוב בעט אדומה: הידוע!

הוא רעד. אז הכל היה הצגה?

הרב יוסף חיים הושיט לו את היד ללחיצה ואמר: "נעים להכיר, יוסי השרוף".

"יוסי מה?".

"השרוף, כן. זה היה הכינוי שלי כשהייתי בגיל שלך. וכשראיתי פתאום מישהו שיש לו כינוי עם ה' הידיעה 'ה־משהו' זה הלם בי. הבנתי שיש סיבה לזה שאני כאן. והתעקשתי שלא לשמוע עליך כלום".

הוא סגר את המחברת.

"הייתי האויב הכי גדול של עצמי", הוא אמר, "עד שהבנתי שאני לא שרוף. ואתה, תפסיק לחשוב שאתה ידוע. תמיד, תמיד, תמיד, אפשר להתחיל מבראשית".

שבת שלום

107

מאת: הרב יהודה קופרמן | איורים: בנצי וולמן

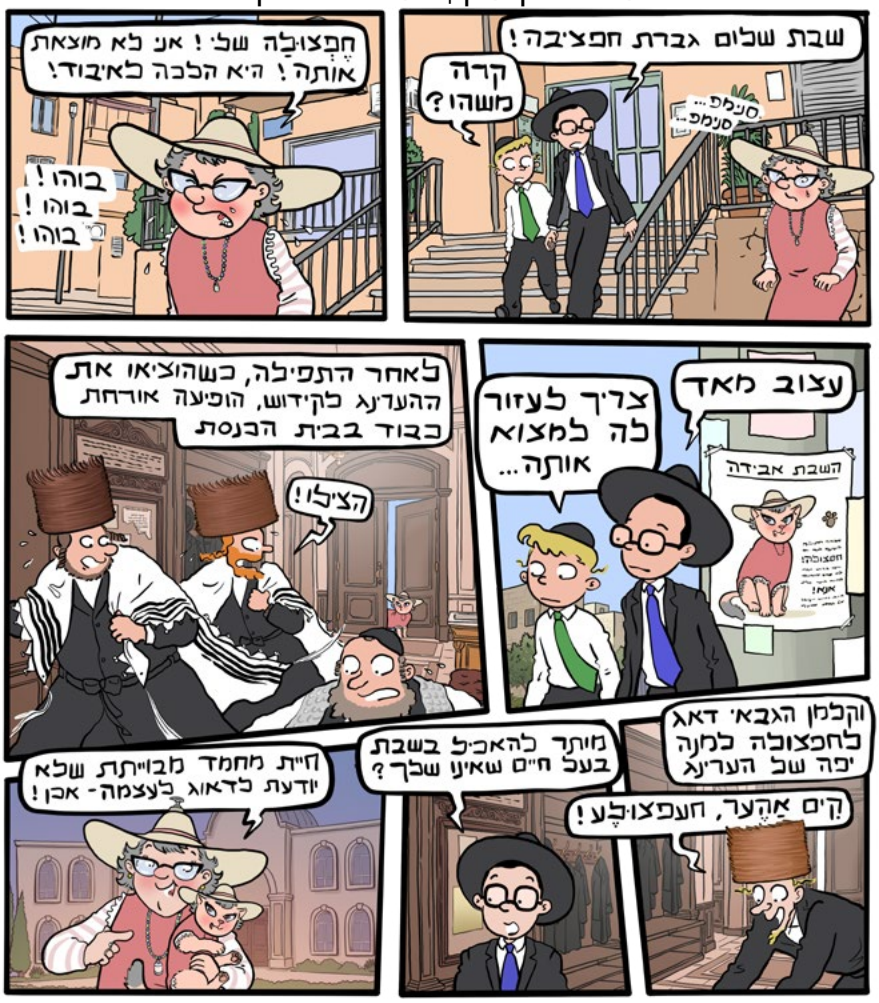

בשורה התחתונה

אסור להאכיל בשבת בעלי חיים שמזונותיהם אינם מוטלים על האדם והם יודעים לדאוג למזונם בעצמם, כגון ציפורים. לעומת זאת, מותר להאכיל חיות מחמד שרגילות לקבל את מזונן מבני אדם ואינן דואגות למזונן בעצמן. היתר זה אינו מוגבל לבעלים של בעל החיים, וגם אדם אחר רשאי להאכילו.

תנו בראש

1. שם בפרשתנו שהוא שמם של 4 אנשים שונים בספר בראשית
2. מי אמר למי "צופה הייתי בין מים העליונים למים התחתונים..."?
3. מי הוא הנהר הרביעי?
4. דמות חשובה מהפרשה הבאה, שמוזכרת בפרשתנו 5 פעמים
5. בני זוג שמוזכרים בפרשה בנפרד בלי ציון הקשר הזוגי

זאב בסמוך מאורות בסתרתי. 5. רם וזעתם (מלכים ב' ה' כ"ב). 4. רם ברח. 3. רם חוזרו 4 פעמים בסדר הפוך בפרשה: 1. חוזי: חוזי לי בית, חוזי לי רחל, חוזי לי פרח, חוזי לי ראובן. 2. לי יוסף

משה גלזמן

חידת שחמט

מספר חידה: 1107

הלבן כופה מט בשני מהלכים

קרדיט: ChessInformer

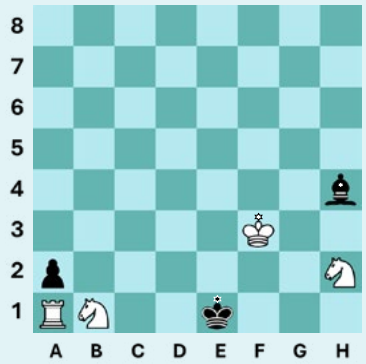

פתרון חידה: 1106

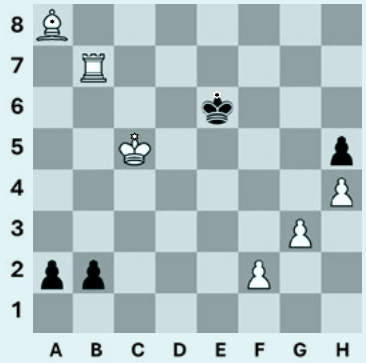

השחור עומד להכתיר מלכה. על הלבן למצוא את המסע המדויק שיציל את המשחק. שלושה צעדים למניעת הכתרת המלכה או מט.

פתרון:

1. צריח ל–F7
אם השחור לא יתאפק ויכתיר מלכה, ב–A1 או B1
2. רץ ל–D5 > מלך חייב לנוע ל–E5
3. חייל לבן F2 ל–F4 = מט
אם כך, האפשרות היחידה שנותרה לשחור היא להכות את הצריח ואז שוב:
2. רץ שח מ–D5 > לא משנה
לאן המלך ינוע:
3. רץ מכה חייל ב–A2 ומונע מהחייל ב–B2 להכתיר.
כל שנותר עכשיו ללבן להמשיך לשמור על B1 עם הרץ ולהכתיר את אחד משלושת החיילים בדרך לניצחון מובטח

רבי שמואל סג"ל לנדא

ה'תק"י, 1750 - כ"ח בתשרי
ה'תקצ"ה, 31 באוקטובר 1834

פ"ראשי

רבי שמואל סג"ל לנדא, היה ראש בית הדין וראש הישיבה בפראג. מחבר שו"ת 'שיבת ציון' ועורך ה'נודע ביהודה' מהדורה תניינא שבה שילב מתשובותיו.

נולד ביאמפול, בנו השני של רבי יחזקאל לנדא בעל 'נודע ביהודה'. בהיותו בן חמש עבר עם משפחתו לפראג, לאחר שאביו התמנה לרב העיר. למד תורה מפי אביו ונשא את הינדכה, בת רבי אורי פייבל היילפרין, רבן של קעלין וליסא, ונכדת רבי שמואל היילפרין, רבה של מץ.

לעת זקנת אביו החל למלא את מקומו בתפקידי הרבנות והישיבה. לאחר פטירתו עמד בראש בית הדין, אף שלא מונה אב"ד רשמי לעיר. מינויו לווה במחלוקת ממושכת עם רבי ברוך ייטלס ('טעם המלך') סביב הנהגת הקהילה ומעמד דייני פראג, אך לאחר שוך הסכסוך שבו הצדדים לשתף פעולה.

בשנת ה'תק"ס נאסר לזמן קצר יחד עם דייני העיר בעקבות עימות חריף עם הקהילה הפרנקיסטית בפראג. הגהותיו על גליון ספר שער המלך, נדפסו במהדורת מכון ירושלים של הספר. נפטר בפראג ונקבר בבית העלמין היהודי בז'יז'קוב.

[תקציר מתוך 'אישי ישראל']

אחוותא

לקבלת העלון מדי שבוע במייל או בווטסאפ שלחו את המילה "עלון" לנוס שלנו
בווטסאפ: 072-371-4400
או למייל alon@achvat.co.il

בית הכנסת הגדול ברחובות

ארץ חמדה

בית הכנסת "אוהל שרה", הידוע כבית הכנסת הגדול של רחובות, נבנה בראש גבעה שהייתה, בהתאם להלכה, הנקודה הגבוהה ביותר במושבה. אבן הפינה הונחה ב־1896, והמבנה, שתכנן ברוך פפירמייסטר בסגנון אקלקטי, נחנך בראשית המאה ה־20 ושומר על צורתו עד ימינו. היה זה בית הכנסת הראשון שנבנה ברחובות כמבנה ייעודי. בעת חנוכתו הובאו אליו ספרי התורה בתהלוכה חגיגית, וארון הקודש נבנה בידי נגר המושבה. במשך השנים נוספו לו אגפים מצפון ומדרום והחזית הורחבה, אך המבנה המרכזי נותר כשהיה ומהווה מוקד בולט בנוף העיר. המקום הוכרז כאתר מורשת וממשיך לשמש לתפילה מדי יום.

בית הכנסת הגדול בראשית העשור השני של המאה ה־21.
צילום: Gellerj . רישיון: CC–BY–SA–3.0.

היודנגאסה בווינה

תחת השפעה

היודנגאסה [רחוב היהודים] בווינה נקרא על שם הסוחרים היהודים שישבו באזור, והוא משמר את זכרה של היודנשטאט [העיר היהודית], הרובע היהודי של וינה בימי הביניים. עד גזרת גירוש וינה בשנת 1421 כונו גם רחובות הרובע בשם יודנגאסה. מרכזו היה השולהוף [חצר בית הכנסת], שנזכר לראשונה ב־1294 ולימים נקרא יודנפלאץ [כיכר היהודים]. סביב שנת 1400 חיו ברובע כ־800 יהודים, ובהם סוחרים, מלווים ומלומדים. בגירוש חוסלה הקהילה והרובע התרוקן. מ־1437 נקראת הכיכר יודנפלאץ. כיום ניצבים בה אנדרטת השואה ומוזיאון יודנפלאץ, שבמרתפו נחשפו שרידי בית הכנסת שנהרס ב־1421, והם מוצגים כיום כחלק מן המוזיאון.

היודנגאסה בווינה ובו טיפוסי סוחרים יהודים.
איור מתוך Die Gartenlaube, לייפציג, 1878, עמ' 645.

הציצו?

מסת הקרח של קרחון פיצטל לצד פסגות הוויילדשפיצה באלפים האוסטריים.
צילום: Wladyslaw Sojka / www.sojka.photo.
רישיון: Free Art License 1.3 (FAL)

קרחוני יבשה

קרחון אינו גוש קרח קפוא במקומו, אלא מסה של שלג דחוס שנעה באיטיות בהשפעת כוח הכבידה. למעשה, רק מסת קרח שנעה נחשבת קרחון. הלחץ הופך בהדרגה את השלג לקרח צפוף: כעשרה מטרים של שלג טרי נדרשים ליצירת כ־1.1 מטרים של קרח קרחוני. גם הקרח עצמו זורם ומתעוות; במרכז ובפני השטח הוא נע מהר יותר מאשר בשוליים ובקרקעית. קרחוני האלפים עשויים להתקדם עד כ־150 מטרים בשנה, ובאזורים אחרים אף קילומטרים. קרחונים וכיפות קרח אוגרים כיום כ־68.7 אחוזים מן המים המתוקים בעולם. תוך כדי תנועתם הם גם שוחקים סלעים ומעצבים עמקים רחבים.